

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA NÁRODHOSPODÁŘSKÁ

Remittance jako nástroj pro ekonomický rozvoj chudých zemí
Remittances as a Tool for the Economic Development of Poor
Countries

Student: Silvie Šustková

Vedoucí bakalářské práce: doc. Ing. Mariola Pytlíková, Ph.D.

OSTRAVA 2017

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra národohospodářská

Zadání bakalářské práce

Student: **Silvie Šustková**
Studijní program: B6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: 6202R027 Národní hospodářství
Téma: **Remittance jako nástroj pro ekonomický rozvoj chudých zemí**
Remittances as a Tool for the Economic Development of Poor Countries
Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
2. Teoretická východiska mezinárodní migrace a remitencí
3. Přehled empirické literatury – remittance jako rozvojová pomoc
4. Vývoj migrace a remitencí v rozvojovém světě
5. Závěr

Seznam použité literatury

Seznam zkratk

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Seznam příloh

Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

ANGHEL, R., M. PIRACHA and T. RANDAZZO. Migrants' Remittances: Channelling Globalization. *IZA Working Paper*. IZA DP No. 9516. Bonn, 2015.
BANSAK, C., N. SIMPSON and M. ZAVODNY. *The Economics of Immigration*. New York: Routledge, 2015. ISBN 978-0415747066.
DOCQUIER, F., H. RAPOPORT and S. SALOMONE. Remittances, Migrants' Education and Immigration Policy: Theory and Evidence from Bilateral Data. *Regional Science and Urban Economics*. September 2012, vol. 42, issue 5, pp. 817-828. ISSN 0166-0462.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

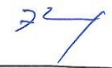
Vedoucí bakalářské práce: **doc. Ing. Mariola Pytliková, Ph.D.**

Datum zadání: 18.11.2016

Datum odevzdání: 05.05.2017

Ing. Lenka Filipová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Zdeněk Zmeškal
děkan fakulty

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem celou práci vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 5. května 2017

..... Šustková Silvie

Šustková Silvie

Poděkování

Ráda bych poděkovala paní doc. Ing. Pytlíkové Mariole, Ph.D. za odborné vedení, užitečné rady a připomínky, ochotu a trpělivost, které mi při vypracování bakalářské práce věnovala.

Obsah

1 Úvod.....	5
2 Teoretická východiska mezinárodní migrace a remitencí	7
2.1 Teoretická východiska mezinárodní migrace	7
2.1.1 Teorie, které objasňují příčiny mezinárodní migrace	7
2.1.2 Typy migrace	9
2.1.3 Členění migrace	10
2.1.4 Ekonomické důsledky přistěhovalectví	10
2.1.5 Integrace migrantů a dopady migrace.....	11
2.1.6 Brain drain, brain gain	12
2.2 Teoretická východiska remitencí	12
2.2.1 Determinanty velikosti a formy remitencí	13
2.2.2 Důsledky a použití remitencí	15
2.2.3 Remittance a hospodářský růst	16
2.2.4 Vliv remitencí na ekonomický vývoj země	17
2.2.5 Údaje o remitencích v mezinárodním měnovém fondu.....	17
2.2.6 Remittance v porovnání s jinými toky zdrojů.....	18
2.2.7 Remittance: altruismus nebo vlastní zájem?.....	19
3 Přehled empirické literatury – remittance jako rozvojová pomoc	20
3.1 Data.....	20
3.2 Remittance jako nástroj pro ekonomický rozvoj	22
3.2.1 Význam remitenčních toků	24
3.2.2 Remittance a post-komunistické země.....	25
3.2.3 Dopady remitencí na chudobu a nerovnost.....	25
3.3 Použití remitencí	27
3.3.1 Náklady na remittance	28
3.4 Sociální remittance a jejich dopad na zemi původu.....	29
3.5 Remittance a odliv mozků	30
4 Vývoj migrace a remitencí v rozvojovém světě	31
4.1 Vývoj migrace.....	31
4.1.1 Odliv mozků	33

4.2 Vývoj remitencí	36
4.2.1 Konkrétní hodnoty remitencí	37
5 Závěr	44
Seznam použité literatury	
Seznam zkratk	
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	

1 Úvod

Tato práce se zabývá stále populárnějším tématem, a to remitencemi. V zemích, ve kterých narůstá migrace, je převod finančních prostředků stále větší otázkou. Na velikosti remitencí záleží zejména v rozvojových zemích, kde velikost finančních převodů může výrazně ovlivňovat ekonomický rozvoj dané země.

Cílem mé práce je zjistit, jaký mají remitence vliv na hospodářský růst a ekonomický rozvoj chudých zemí.

Z teoretického pohledu je tato práce zaměřena na mezinárodní migraci. Existuje řada teorií, které objasňují příčiny mezinárodní migrace, a to jak v rovině makroekonomické, tak v rovině mikroekonomické. V této kapitole jsou rozebírány typy migrace, protože každý typ migrace má zcela jiný vliv na velikost a strukturu remitencí. V případě migrace za vzděláním, případně u vynucené migrace nedochází k převodu finančních prostředků, nedochází zde proto ke zlepšování životní úrovně země emigranta. Zatímco u ekonomické migrace, tedy u migrace za prací, dochází k převodu remitencí, a to je pro tuto práci podstatné. V rámci teoretické části jsou významné ekonomické důsledky přistěhovalectví. Tyto důsledky přinášejí přijímající zemi různé výhody, či užitek. Nelze opomenout dopady migrace, které se prokazují pomocí remitencí. Odliv pracovních sil ze země je totiž obvykle doprovázen proudem finančních toků do zemí původu emigrantů. Nedílnou součástí migrace je takzvaný *brain drain*, *brain gain*, neboli odliv mozků. Bez ohledu na stupeň rozvoje země je investice do lidského kapitálu považována za významnou součást ekonomického růstu. Podstatnou částí této práce je vymezení teoretických hledisek remitencí. Existuje celá řada forem remitencí, dle základního členění je nejpodstatnější členění na oficiální a neoficiální. Významnou kapitolou je použití remitencí, protože ty mohou sloužit k mnoha účelům, přičemž každý účel působí na ekonomický rozvoj země zcela jinak. Následuje kapitola o údajích v mezinárodním měnovém fondu, která pojednává o novém pojmu, pod názvem „*převod finančních prostředků*“. Důležitou součástí jsou remitence v porovnání s jinými toky zdrojů. Zajímavou otázkou o remitencích je, proč emigranti zasílají část svých příjmů rodině a příbuzným v zemích původu. Kapitola o altruismu a vlastním zájmu toto počínání vysvětluje.

Následující část práce rozebírá empirickou literaturu a zaměřuje se na remitence a jejich rozvojovou pomoc. Tato část práce se zabývá především tím, jak zjistit skutečnou hodnotu remitencí, když neformální odvody se nezapočítávají do žádných oficiálních statistik. Nedílnou součástí je význam remitenčních toků. Remitence jsou charakterizovány objemem, růstem a stabilitou peněžních toků. Tyto oficiální peněžní toky se neustále zvětšují, je proto poukázáno na to, jaký význam v zemích původu mají. Je podstatné přiblížit situaci remitencí v post-komunistických zemích. Tyto země jsou na vrcholu seznamu těch, které přijímají remitence a které navíc představují vysoký podíl HDP země. Empirie se zároveň zabývá dopady remitencí na chudobu a nerovnost. Remitence totiž přímo ovlivňují chudobu zvýšením příjmů domácností. V této části práce je rozebráno použití remitencí. Existují různé názory na to, jak domácnosti interpretují a používají remitence. Velmi podstatnou částí jsou náklady na remitence. Ani migrace a remitence se neobejdou bez nákladů. Zajímavou částí jsou sociální remitence a jejich dopad na zemi původu. Migrační literatura zdůrazňuje, že migranti nepřenášejí do svých komunit jen finanční prostředky, ale zároveň i myšlenky, hodnoty, normy a sociální postupy. Nedílnou součástí remitencí je odliv mozků. Migrace se často považuje za překážku rozvoje, neboť zbavuje chudé země jejich cenných lidských zdrojů. Zároveň však tento odliv mozků může být pro zemi přínosný.

Nejpoužívanější údaje ohledně remitencí v této práci, jsou získávány ze statistik Světové banky. Světová banka zobrazuje údaje nejen o zaslaných remitencích, zveřejňuje data přijatých remitencí, ale zároveň zohledňuje podíl přijatých remitencí na tvorbě hrubého domácího produktu daných zemí. Pro správné určení velikosti remitencí a posouzení jejich vlivu na ekonomický rozvoj je nezbytné mít přehled o celkové imigraci a emigraci. Zároveň je součástí také přehled o odlivu mozků, protože má na velikost remitencí významný vliv. Praktická část této práce je zaměřena především na vývoj remitencí. Tento vývoj ovšem není zcela přesný, jelikož do veškerých výpočtů spadají remitence zasílané pouze formální cestou. Při posuzování velikosti remitencí je potřeba zohlednit také jejich náklady. Je výhodnější emigrovat do země s velmi nízkými náklady, finanční převody mezi zeměmi jsou pak mnohem výhodnější. V závěru práce je poukázáno na to, zda jsou remitence spolehlivý a stabilní zdroj příjmu.

2 Teoretická východiska mezinárodní migrace a remitencí

Mezinárodní migrace osob je fenoménem 21. století. Tímto fenoménem se nezabývá jen ekonomie, ale také další vědecké disciplíny, zejména antropologie, geografie, sociologie, historie, právní vědy a demografie. I přes současný fenomén je migrace jedním z nejvýznamnějších rysů lidských dějin. Jak uvádí Jeníček (2002), lidstvo se neobjevilo všude na zeměkouli, ale nejdříve se vyvinulo v Africe, odkud se šířilo do dalších světových oblastí. Stěhování hrálo důležitou roli i po osídlení většiny planety, protože lidé zápasili o území po celá staletí. Co si ovšem máme pod pojmem migrace představit?

2.1 Teoretická východiska mezinárodní migrace

Například Henig (2007) vysvětluje pojem migrace jako odvození od latinského slova „*migratio*“, což znamená „*stěhování, přestěhování (se)*“. Pojem migrace představuje „*studium pohybu, stěhování či přesídlování lidí, ať je tento pohyb permanentní či dočasný, dobrovolný či nedobrovolný*“. Studium fenoménu migrace zaujímá plnohodnotné postavení po dobu více než jednoho století.

Mezinárodní migrace osob je chápána jako překročení státních hranic a dlouhodobý pobyt v cizí zemi. Z hlediska země původu se odcházející obyvatelé nazývají emigranty, z pohledu cílové země se přicházející obyvatelé nazývají imigranty. Stěhování obyvatelstva vychází z celé řady rozhodnutí. Lidé utíkají před chudobou, důsledky přírodních katastrof nebo válkami. Emigrující obyvatelstvo může toužit po zlepšení životní úrovně, studiu v zahraničí, po poznání nových kultur, případně touží po založení rodiny s cizincem nebo výchově dětí v jiné zemi než ve své vlastní. V této práci se ovšem zaměříme především na mezinárodní pohyb pracovní síly.

Antošová (2007) uvádí existenci řady teorií, které se snaží objasnit příčiny mezinárodní migrace. Existují teorie, které se zaměřují na faktory podmiňující migraci v rovině makroekonomické (neoklasická makro teorie, teorie tahu a tlaku), jiné se zaměřují na rozhodnutí v rovině mikroekonomické (neoklasická mikro teorie, teorie o existenci vazeb mezi vysílajícími a přijímajícími zeměmi). Jako další přístup popisuje interakci mikro a makro struktury.

2.1.1 Teorie, které objasňují příčiny mezinárodní migrace

Podle Antošové (2007) teorii tahu a tlaku zařazujeme pod migraci v rovině makroekonomické. Faktory tlaku nutí obyvatelstvo k opuštění země původu, a to například kvůli demografickému růstu, porušování lidských práv, nízké životní úrovni

nebo kvůli degradaci životního prostředí. Faktory tahu utvářejí z cílové země atraktivní prostředí pro migranty. Atraktivní prostředí znamená například země s možností uplatnění na trhu práce či země s politickou svobodou.

Antošová (2007) uvádí, že se v rovině makroekonomické setkáváme také s neoklasickou makro teorií. Je to pravděpodobně nejstarší teorie mezinárodní migrace. Příčiny migrace vysvětluje v geografických rozdílech v nabídce a poptávce po pracovní síle. Země, která má nadbytek pracovní síly a vlastní jen malé množství kapitálu má nízké mzdy. Místo toho země s omezenou pracovní silou a velkou akumulací kapitálu dosahují vyšších mezd. Tímto se vytváří prostředí motivující pracovníky ze zemí s nižší cenovou hladinou k mezinárodní migraci do zemí s vyšší mzdovou hladinou. Nelze opomenout, že s postupným snižováním rozdílů v mzdových hladinách mezi různými zeměmi, dochází samovolně k omezování mezinárodní migrace. Teorie zaměřující se na faktory podmiňující migraci na mikroekonomické úrovni je například neoklasická mikro teorie. Tato teorie se zaměřuje na individuální volbu. Vychází z toho, že jedinci maximalizují svůj prospěch a díky toho se snaží najít zemi pobytu, kde by mohli svůj blahobyt maximalizovat. Zvažují tedy nejen zisky z migrace (tj. dosažení vyšší životní úrovně), ale také investice spojené s onou migrací (tj. ubytování, problém s adaptací v novém prostředí, doprava, budování nových sociálních vazeb, úsilí vynaložené na zvládnutí jazyka a kultury atp.) Další teorií, objasňující příčiny mezinárodní migrace je „*existence vazeb mezi vysílajícími a přijímajícími zeměmi*“. Některé přístupy naopak očekávají, že migrační pohyby vyrůstají z existence vazeb mezi přijímajícími a vysílajícími zeměmi, daným politickým vlivem, obchodními, investičními a kulturními vazbami danými kolonizacemi. Tyto vazby jsou viditelné např. u migračních toků mezi bývalými koloniemi a metropolemi.

Následujícím přístupem k pochopení migrace je její „*zkoumání v kontextu interakce mikrostruktur a makrostruktur*“. Makrostruktury představují rozsáhlé institucionální faktory. To jsou jak mezistátní vztahy, zákony a prakticky vysílající a přijímající země v oblasti migrace, ale také světový trh. Zatímco mikrostruktury se vztahují k síti vztahů a faktorům na úrovni adaptace jednotlivců. Pod tyto vztahy a faktory řadíme psychologickou adaptaci, rodinné a domácí zvyky, vzájemnou pomoc v ekonomických a sociálních záležitostech, osobní vazby, vazby na přátele a komunitu a očekávání migrantů. (Antošová, 2007)

Mezi jednu z nejčastěji používaných teorií migrace, patří push-pull model. Tento model popisuje příčiny migrace pomocí negativních (push) faktorů v zemi původu,

zároveň s pozitivními (pull) faktory, které migrantům ztraktivní cílovou zemi. Mezi pull faktory lze zařadit komparativní výhody ekonomicky vyspělých zemí (zejména vyšší mzdy, sociální a zdravotní pojištění, kvalitní vzdělání, kvalitní zdravotní péči a další). K push faktorům patří sociální, politické či ekonomické problémy v rozvojových zemích. Tento model se stal základem pro neoklasické teorie v migračních studiích. (Stojanov a kolektiv, 2008)

2.1.2 Typy migrace

V dnešní době se používá nescetně způsobů, jak migraci klasifikovat. Migrační toky mohou být členěny z pohledu přijímající země, z pohledu politiky zdrojové země nebo podle individuálních motivů migranta. Adamcová a kolektiv (2009) rozčleňuje populační toky podle povahy a formy migračního proudu na několik typů. Jako první typ uvádí migraci za vzděláním. Migraci za vzděláním představují zahraniční studenti, kteří mají vystavena buďto povolení k pobytu nebo víza, a to za účelem studia. Tato migrace je brána jako migrace přechodná, a to po dobu studia. Jako další typ migrace je ekonomická migrace. Délka této migrace je nejčastěji omezena kontraktem na několik měsíců, či na několik let. Tato migrace je spojena s akumulací lidského kapitálu a často probíhá v rámci spolupráce mezi firmami. Za další typ migrace je považována migrace za účelem usazení. Tento typ migrace se vyčleňuje zvlášť, neboť zahrnuje osoby, které se do země stěhují za účelem zůstání v zemi natrvalo. Následujícím významným typem migrace je vynucená migrace. Do této migrace spadají žadatelé o azyl a uprchlíci. Žadatelem je člověk, který žádá o statut uprchlíka v cizí zemi. Pro zemi není povinnost poskytnout cizinci azyl, ale zavazuje státy k „*non-refoulement*“, což je zákaz vyhoštění a navracení uprchlíka. Člověk žádající o azyl, nesmí být vydán nebo navrácen do země původu, kde mu hrozí pronásledování. Je to člověk, jenž „*má ve státě, jehož je státním příslušníkem, opodstatněný strach z pronásledování z důvodů rasy, náboženství, národnosti, příslušnosti k určité sociální skupině nebo pro politické přesvědčení*“. Jestliže je uchazeči státu udělen statut uprchlíka, znamená to pro něj získání trvalého pobytu a má veškeré výhody z něj vyplývající. Pátým typem migrace je migrace nelegální. Do této migrace spadají lidé, kteří nemají potřebná povolení k migraci a k překročení hranic.

Zvláštním typem migrace jsou lidé, kteří se vracejí do země původu. Jsou to buďto migranti nedobrovolně navracení, tedy ti, kteří musí hostitelskou zemi opustit nebo jsou to dobrovolně vracející se lidé do země původu. Tento typ migrace je nazýván reemigrace. Sedmým typem migrace je migrace za účelem sjednocení nebo vytváření

rodiny. Tato migrace je považována spíše za migraci trvalou. Posledním a pro nás nejvýznamnějším typem migrace je migrace za prací. Do této migrace spadají sezónní pracovníci, dočasní pracovníci, pracovníci na kontrakt, podnikatelé nebo také kvalifikovaní pracovníci. (Adamcová a kolektiv, 2009)

2.1.3 Členění migrace

Mezi zásadní kritéria členění migrace je členění z hlediska dobrovolnosti. Jako nedobrovolnou migraci chápe Henig (2007) stěhování z důvodů politických, náboženských nebo environmentálních. Zatímco dobrovolná migrace je akt vědomé volby, spadá pod ní pracovní migrace, migrace za účelem sjednocování rodin či migrace za účelem studia.

Adamcová (2009) rozděluje migraci na několik pojetí. V geografickém pojetí je migrace chápána jako základní forma mechanického pohybu obyvatelstva. Zatímco ekonomický pohled na migraci, řeší otázky motivů a dopadů mezinárodní migrace s ohledem na ekonomické proměnné, tj. transfer lidského kapitálu, mzdový diferenciál atd.

2.1.4 Ekonomické důsledky přistěhovalectví

Přistěhovalectví neboli imigrace přináší přijímající zemi různé výhody, či užitek. Jeníček (2002) uvádí například „*demografické hledisko*“ – průměrný věk obyvatel rozvinutých zemí stoupá, zatímco imigrace jej snižuje, protože imigranti jsou především mladí lidé. Tato skutečnost vylepšuje poměr hospodářské činnosti obyvatelstva.

Nevýhodou ovšem je, že přistěhovalci soutěží s místními o zaměstnání, což snižuje mzdy a vyhlídky na zaměstnání tuzemských pracovníků. Musíme pomyslet na to, že imigranti jsou jak spotřebitelé, tak i výrobci. Vytvářejí a rovněž zabírají pracovní místa. Práce vykonávaná cizinci nemusí být domácími pracovníky žádaná, a to za žádnou přijatelnou mzdu. Cihelková a kol. (2001) popisuje problém s rostoucí nelegální migrací pracovních sil. Práce nelegálních cizinců má před prací domácích pracovníků velké výhody. Cizinec nejenže neuplatňuje nárok na dovolenou, ale je ochoten pracovat soboty i neděle a nežádá žádné příplatky. Navíc nemá extrémní požadavky na stravu či byt. Nelegální imigrant vykonává i práce, na které nebyl domluven a zároveň mívá větší pracovní motivaci a disciplínu. Zaměstnavatel, který tyto cizince nelegálně zaměstnává, za ně neplatí sociální ani zdravotní pojištění, ze zisku neodvádí daně a nedodržuje ani podmínky bezpečnosti při práci.

2.1.5 Integrace migrantů a dopady migrace

Podle Adamcové a kol. (2009) jsou rozvojové země také příjemci migrantů, ale většinou jsou to spíše země vysílající své obyvatelstvo do rozvinutých zemí. Vztah mezi mezinárodní migrací a podporou ekonomického rozvoje je velmi úzký.

Dopady emigrace v rozvojových zemích, tedy zemích původu se nejčastěji prokazují pomocí remitencí. Odliv pracovních sil ze země je totiž obvykle doprovázen proudem finančních toků do zemí původů emigrantů.

Drbohlav a kol. (2010) definuje integraci mezinárodních migrantů jako „*obousměrný proces sjednocení místního obyvatelstva a migrantů do jedné společnosti*“. To znamená, že se integračních procesů musí zúčastnit obě strany, tedy migrant a země (obyvatelstvo), která přijímá migranta. Výsledky tohoto procesu lze chápat jako stupeň začlenění migrantů do společensko-ekonomického, politického, geografického, kulturního a právního systému většinové společnosti, kdy imigranti zastávají ve společnosti dokonce podobné postavení jako členové většinové populace.

Drbohlav a kol. (2010) zmiňuje několik dopadů mezinárodní migrace. Patří sem ekonomické dopady migrace, demografické dopady, kriminalita cizinců (migrantů) a organizovaný zločin, vazby migrace na vybrané sociálněekonomické faktory, migrační politiku a veřejné mínění.

Mezi ekonomické dopady v přijímající zemi lze uvést ekonomicky motivovanou migraci cizinců, která pomáhá pohánět tzv. motory ekonomiky. Ve vyspělých zemích ať už z mnoha důvodů, existuje trvalá poptávka po zahraniční pracovní síle. Drbohlav a kol. (2010) potvrzuje pravidelnost toho, že ekonomicky motivovaná migrace roste zároveň s tím, jak se snižuje nezaměstnanost, zatímco ekonomicky motivovaná migrace klesá, když se nezaměstnanost zvyšuje. Pracovní migranti často pouze doplňují místní zaměstnance na pracovním trhu, než aby jim konkurovali. Zastávají totiž neatraktivní, ale potřebná pracovní místa, která jsou hůře placená. Nejzajímavějším ekonomickým dopadem jsou údaje o objemu peněz, které migranti zasílají do země svého původu, tzv. remittance.

Vyspělé a ekonomicky úspěšné země očekávají od imigrace snížení nebo dokonce úplnou náhradu demografických ztrát spojených s dlouhodobě klesající porodností. Cílem přijímající země je pomocí imigrantů dosahovat zachování velikosti populace, či snižování stárnutí populace. Některé země kvůli imigraci dosahují také změny ve složení populace podle pohlaví. Je uvedeno, že k trvalému pobytu se uchylují více ženy, zatímco

u ostatních pobytů jsou to spíše muži. Migranti ovlivňují také hrubou míru úmrtnosti a počet uzavřených sňatků. Všechny tyto dopady jsou evidovány pod demografickými dopady mezinárodní migrace.

Pod pojmem kriminalita cizinců je chápáno především to, že i imigranti v cizí zemi páchají trestné činnosti. Cizinci mohou z prostředí svých zemí původu přinášet do země cílové nové praktiky nebo typy trestné činnosti, které se v cílové zemi můžou po čase zakořenit. Proto se na imigraci musí pohlížet také jako na rizikový faktor pro společnost. Setkáváme se ještě s pojmem organizovaný zločin, který lze charakterizovat vydíráním, obchodováním se ženami, daňovými podvody, drogovými obchody, nelegálními přechody hranic, vybíráním výpalného, násilnou trestnou činností, loupežemi a dalšími. (Drbohlav a kol., 2010)

Mezi další dopady migrace lze zařadit vytváření nových společensko-kulturních vztahů, které v přijímající zemi vytvářejí imigranti. Vznikají nové etnické nebo politické struktury, které organizují život migrantů.

2.1.6 Brain drain, brain gain

Bez ohledu na stupeň rozvoje země, je investice do lidského kapitálu považována za významnou součást ekonomického růstu. S tímto je ovšem spojena hrozba „*zmizení jejich nositelů*“, to znamená odchod kvalifikovaných osob, známá pod pojmem „*odliv mozků (brain drain)*“. Investice do lidského kapitálu přinášejí pozitiva nejen pro držitele vzdělání, ale i pro celou společnost v podobě pozitivních externalit: to je například vyšší výkonnost ekonomiky nebo zlepšení kulturního klimatu společnosti. Pro rozvojové země může být hrozba odchodu kvalifikovaných osob velmi vážná vzhledem k omezenému lidskému kapitálu a dlouhé době potřebné k nabytí znalostí. Zdrojové země mají problém se ztrátou lidského kapitálu a investic do vzdělání, proto je migrace kvalifikovaných osob stále považována za negativní jev pro rozvoj zdrojové země, a to především, když je vzdělání migrantů financováno z veřejných prostředků. Toto je důvod, proč zdrojové země požadují kompenzaci ztrát z odlivu mozků. O toto žádají například cestou podílu na zdanění příjmu migranta v cizině. (Stojanov a kolektiv, 2008)

Další zkoumanou oblastí migrace je oblast remitencí a jejich dopadu, hlavně na země původu. Tomuto tématu se detailně věnuji v následující části práce.

2.2 Teoretická východiska remitencí

Vztah mezi mezinárodní migrací a podporou ekonomického rozvoje je velmi úzký. Emigrace z rozvojových zemí přináší do země původu finanční ohodnocení, které

emigrant získá v zemi, do které emigroval. Tato skutečnost je známa pod pojmem remitence. Odliv pracovních sil ze země původu je často doprovázen protisměrným proudem finančních toků.

Adamcová a kol. (2009) definuje remitence jako „*úspory emigrantů, kteří je posílají zpět do své vlasti*“. Pro rodiny emigrantů představují dodatečné příjmy, které vynakládají na zlepšení své životní úrovně, na investice do vzdělání nebo také do výrobních kapacit. Tyto příjmy z emigrace plynou rodinám do země původu v podobě neoficiálních převozů peněz, v podobě finančních převodů peněz nebo také ve formě zboží, které jsou obtížně měřitelné a můžeme je pouze odhadovat. „*Potenciál dopadu remitencí na ekonomický rozvoj země se odvíjí od jejich rozsahu, forem, použitých transferových cest a způsobu jejich využití*“.

Stojanov a kolektiv (2008) uvedl, že „*remitence lze považovat za nejviditelnější indikátor a měřítko vazeb, které propojují migranty s jejich domovskými zeměmi*“.

Podle mezinárodního měnového fondu jsou uvedeny tři typy remitencí, přičemž nejpoužívanější je typ první.

- *remitence pracovníků* – pocházející od pracovníků, kteří zůstávají v cílové zemi rok nebo déle,
- *zaměstnanecké kompenzace* – transakce od osob, které zůstávají v zahraničí méně než jeden rok,
- *migrační transfery* – transfery zboží a služeb, související s přeshraniční migrací.

2.2.1 Determinanty velikosti a formy remitencí

Velikost remitencí z individuálního pohledu je podmíněna mnoha faktory, a to osobou remitenta, ale také osobou příjemce a v různých zemích se liší. U migrantů s ekonomickou motivací je velikost remitencí vyšší než u uprchlíků. Zároveň je vyšší u migrantů s přechodným statutem, kteří mají v zemi původu svou rodinu. S výší příjmu obvykle rostou i remitence, ale s dobou pobytu v hostitelské zemi se remitence snižují. Ratha (2004) uvádí, že jsou remitence nejvyšší ve třetím až pátém roce pobytu v hostitelské zemi. Remitence se výrazně snižují se získáním trvalého pobytu v hostitelské zemi. Forma remitencí, a to jak oficiální nebo neoficiální remitence nebo peněžní versus naturální, je ovlivněna úrovní oficiálního měnového kurzu domácí měny vůči měně země původu emigranta. Zároveň záleží na informovanosti migrantů o možnostech bankovních převodů.

Odhaduje se, že oficiálními cestami prochází přibližně asi polovina všech remitencí. Neoficiální transferové cesty se používají v případě, že není dostupná oficiální cesta, nebo je tato oficiální cesta nedostupná kvůli její vysoké ceně. Jestli budou remittance zasílány oficiální cestou nezáleží pouze na emigrantovi, ale odvíjí se také od charakteru a stability finančního systému v zemi původu, záleží na dostupnosti bankovních služeb, finanční gramotnosti atd. Někdy u velmi chudých oblastí nebo odlehlých zemědělských oblastí neexistuje alternativa k neoficiálním převodům. Bansak a kolektiv (2015) uvádí, že oficiální cesty neboli formální převody bývají podporovány finančními službami, a to konkrétně společnostmi Western Union a Money Gram a dalšími finančními institucemi, jako jsou banky a družstevní záložny. Jako neformální převody popisuje způsoby, do kterých je zahrnuta rodina či přátelé při jejich návratech do země původu. Existují také soukromé osoby, které působí v zemi původu i v cílové zemi jako takzvaní peněžní zprostředkovatelé. Tito peněžní zprostředkovatelé jsou někdy označovány pod pojmy „*hawala*“ nebo „*hundi*“. Neformální cesty pracují na systému cti a jsou do značné míry závislé na rodinných poměrech.

Mezi další druh formálních převodů je zahrnut mobilní bankovní systém pod názvem *M-PESA* založený keňským poskytovatelem telekomunikačních služeb. Tento systém umožňuje uživatelům provádět platby a přenosy prostřednictvím svých mobilních telefonů. Tento systém byl založen především kvůli snížení nákladů na převod finančních prostředků z jedné osoby na druhou. Původně používala systém M-PESA rozvojová země Keňa, následně se rozšířil do dalších rozvojových zemí včetně Afghánistánu, Rumunska a Tanzánie. Pomocí tohoto systému zasílá svůj kapitál přes 17 milionů aktivních uživatelů a každý měsíc touto cestou proudí přes 320 milionů dolarů. Prokázalo se, že tento systém převodů je účinný. Snižují se transakční náklady, převody jsou snadné, volně přístupné a především bezpečné. Tento systém podporuje snižování neformálních převodů financí a zvyšuje poptávku po dalších bankovních produktech. (Bansak a kolektiv, 2015)

V mnoha zemích se směřuje k vytvoření nástrojů na podporu, a především na zvýšení remitencí. Tendence směřují také ke snížení transakčních nákladů u oficiálních převodů a zvýšení transparentnosti převodů s ohledem na zamezení nekalých činností.

Stojanov a kolektiv (2008) upozorňuje, že mezi remittance nelze zahrnout pouze osobní vklady a investice určené pro vlastní použití (spotřebu, obchodní rozvoj, úspory, zakoupení půdy aj.), ale také transfery v rámci rodiny. Dalším typem remitencí jsou charitativní dary, které jsou určeny pro charitativní účely, kostely, mešity nebo jiné chrámy. Existují také remittance vynaložené na kolektivní investice směřující do rozvoje.

Zde jde nejčastěji o prostředky pocházející od organizací migrantů, které by měly směřovat do rozvoje komunity v zemích původu. Následujícím typem remitencí jsou daně a odvody. Jde o odvody povinné a to vládním/veřejným institucím, jako jsou například školy nebo nemocnice, z důvodu zajištění vzdělání či zdravotnické péče pro členy své rodiny a přátele v zemi původu. Započítávají se zde také dobrovolné transfery remitencí a zaplacené daně od emigrantů. Posledním typem remitencí jsou důchody a transfery sloužící k sociálnímu zabezpečení. Zde se počítají regulérní transfery od bývalých zaměstnavatelů, penzijních fondů a vlád zemí, kde byl migrant zaměstnán.

2.2.2 Důsledky a použití remitencí

Na mikroekonomické úrovni znamenají remittance zvýšení příjmů domácností rozvojových zemí a závisí na tom, jakým způsobem jsou použity. Remittance mohou sloužit například k financování vzdělávání, zlepšení hygienických podmínek, k financování zdravotní péče apod. Znamená to, že mají dlouhodobý vliv na formování lidského kapitálu. Zvýšená spotřeba ve vysílající zemi migranta má díky remitencím vyšší spotřebu, která přímo přispívá ke zlepšení životních podmínek a snížení chudoby. Zároveň vede k oživení poptávky a stimulaci trhů. Remittance jsou především používány na základní potřeby, ale také na splácení dluhů, případně jsou použity na věno. Adamcová a kol. (2009) zdůrazňuje nejen individuální zasílání remitencí, ale také zasílání remitencí společně komunitou nebo krajanskými spolky, a to jako účelové investice používané například na obnovu po přírodních katastrofách, stavbu škol, infrastruktury či kostelů.

„Na makroekonomické úrovni jsou remittance zdrojem deviz a makroekonomické stability“. Tím je myšleno ovlivňování vývoje platební bilance a jejich krytí významné části deficitu běžného účtu platební bilance. Mezi makroekonomické dopady patří hospodářský růst, vývoj směnných kurzů a akumulace kapitálu.

Remittance oproti jiným finančním zdrojům nevytvářejí v zemi původu migranta žádné budoucí finanční závazky a jsou proto velmi stabilní.

Vedle pozitivních dopadů je zapotřebí počítat i s určitými negativními riziky používání remitencí. Jejich dlouhodobý příliv může způsobit riziko „*morálního hazardu*“, což představuje závislost na remitencích a pokles jejich úsilí. Podle Ratha (2004) by se k remitencím měly připočítat také sociální remittance. Jsou tím myšleny know-how, kulturní a občanské zkušenosti, které jsou zároveň i faktory ekonomického rozvoje.

Existují nástroje pro usměrnění používání remitencí pro rozvoj. Nejčastěji se jedná o investiční pobídky, a to především daňové prázdny nebo také vyšší úrokové míry na vklady, možnost nákupu půdy za zvýhodněné ceny, možnosti vkladů v konvertibilní měně, případně možnost investování do výrobních kapacit.

Pro každou zemi je příjem remitencí velmi různý. Bansak a kolektiv (2015) popisuje, že remittance pro spoustu zemí představují zanedbatelný příjem, zatímco pro některé země jsou remittance stejné nebo dokonce vyšší než úroveň přímých zahraničních investic.

Je důležité si uvědomit, jak převody peněz ovlivňují ekonomické výsledky zemí. Ekonomové identifikovali řadu důvodů, proč migranti zasílají své peníze. Poukazuje se na předpoklad, že migranti myslí na pomoc své rodině a je to pro ně dostatečná motivace pro zasílání remitencí. Migranti jsou méně přístupní k investicím v cílové zemi, jsou také střidmější ve spotřebě, protože dané zdroje obživy hodlají použít až po navrácení do své země původu. Další finanční motivací remitencí je splácení nákladů spojené s migrací. Migrace sebou nese přímé náklady, které mohou být financovány prostřednictvím půjček. Převodem finančních prostředků mohou být tyto náklady financovány.

2.2.3 Remittance a hospodářský růst

Hospodářský růst může nastat prostřednictvím zvyšování práce, kapitálu, ale také celkovou produktivitou práce. Bansak a kolektiv (2015) zmiňuje, že zasílané peněžní prostředky do země původu, mohou vést ke zvýšení základního kapitálu. Jsou-li remittance využívány k financování akumulace lidského kapitálu, pak práci (což zahrnuje jak kvantitu, tak kvalitu pracovníku) nebo celkovou produktivitu práce, může zvýšit. Nicméně pokud převody finančních prostředků umožňují rodině v zemi původu přestat pracovat, má to za následek snížení pracovní síly a tím působí jako brzda hospodářského růstu. Čistý efekt remitencí na hospodářský růst nemusí být tedy nutně pozitivní.

Dalším vlivem na hospodářský růst jsou měnové kurzy. Pokud jsou převody finančních prostředků velké, může to způsobit zhodnocování měny, což působí jako omezení exportu. Masivní příliv deviz, který vede ke zhodnocení reálného směnného kurzu a působí na ztrátu světové konkurenceschopnosti, má za následek pokles produkce obchodovatelných statků. Tuto skutečnost známe pod pojmem „*holandská nemoc*“. Tento jev postihuje zejména rozvojové země, které jsou velmi závislé na svém vývozu.

Hospodářský růst dané země může být zvýšen prostřednictvím daňových příjmů na zboží a služby, které byly zakoupeny z převedených financí. Vláda státu může zároveň

požadovat daň z remitencí, ačkoli v praxi tento způsob není příliš oblíben. V některých zemích, zejména v Etiopii, Pákistánu či ve Venezuele, zdaňují převody tím, že nutí migranty, případně jejich rodinu převádět cizí měnu na svou lokální měnu v nekonkurenčním prostředí směnných kurzů.

Převody finančních prostředků mohou mít vliv na ekonomický růst, zároveň hospodářský růst může ovlivnit převody. Je velmi pravděpodobné, že důvody k migraci a zasílání peněžních prostředků do rodné země, probíhají v období slabého hospodářského růstu. (Bansak a kolektiv, 2015)

2.2.4 Vliv remitencí na ekonomický vývoj země

Převody finančních prostředků mohou za určitých podmínek podpořit ekonomický vývoj země. Bansak a kolektiv (2015) říká, že pokud domácnosti utratí finanční prostředky získané pomocí remitencí u investičních aktivit, zejména u dosažení vyššího vzdělání, založení firmy, investic do zemědělské techniky, podporuje tak ekonomický vývoj země. Emigrace je hybnou silou pro změnu v zemi původu. Emigrace může vést ke změnám v politických, ekonomických, ale i sociálních institucích. Zatímco emigrace může vést k institucionálním změnám, je důležité si uvědomit, že i instituce mohou přimět obyvatele k odchodu. Lidé žijící v zemích se zkorumpovanými politickými institucemi, neefektivními ekonomickými institucemi či represivními společenskými institucemi, je mohou pravděpodobněji opustit.

2.2.5 Údaje o remitencích v mezinárodním měnovém fondu

Jak uvádí Factbook (2016), v mnoha zemích se začal používat nový pojem „*převod finančních prostředků*“ zavedený v šestém vydání příručky mezinárodního měnového fondu (MMF) o platební bilanci a mezinárodní investiční pozici (tabulka 2.1). Podle nové definice jsou osobní převody součtem dvou hlavních složek, a to „*kompenzace zaměstnanců a osobní transfery*“. Osobní transfery se rovněž skládají ze třetí položky „*kapitálové transfery mezi domácnostmi*“, ale údaje o této položce jsou obtížně získávány, a tudíž jsou vykazovány jako chybějící téměř pro všechny země. Kompenzace zaměstnanců představuje „*odměnu za vstup pracovní síly do výrobního procesu, který přispívá k tvorbě vztahu zaměstnanec – zaměstnavatel*“. Osobní transfery zahrnují všechny „*běžné transfery v hotovosti nebo v naturáliích uskutečňované nebo přijaté domácnostmi*“. Pokud migranti žijí v hostitelské zemi po dobu jednoho roku nebo déle jsou považováni za obyvatele bez ohledu na jejich imigrační status. Pokud migrující

obyvatelé žijí v hostitelské zemi méně než jeden rok, měly by být veškeré příjmy v hostitelské zemi považovány za odměny zaměstnanců.

Při tomto pojmu ovšem nastává zádrhel, kdy ne všechny země oznamují údaje o remitencích ve statistice MMF o platební bilanci. Některé rozvojové země, zejména Kuba, Uzbekistán, Zimbabwe nepředávají zprávy o přílivu peněz, i když je známo, že emigrace z těchto zemí probíhá. Některé země s vysokými příjmy, například Singapur, Spojené arabské emiráty, neuvádějí údaje o odlivu peněz, přestože jsou důležitými destinacemi pro migranty.

Tabulka 2.1 Zdroje finančních prostředků

Celkové remittance: $a+b+c+d$			
Osobní remittance: $a+b+c$			
a	B	c	d
Osobní převody	Kompenzace zaměstnancům snižena o daně, sociální příspěvky, dopravu a cestování	Kapitálové transfery mezi domácnostmi	Sociální dávky

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

2.2.6 Remittance v porovnání s jinými toky zdrojů

Remittance vyplývající z migrace představují spolehlivé zdroje příjmů z devizových příjmů a příjmů domácností v době nepříznivých událostí. Příjem prostředků do rozvojových zemí je více než trojnásobek oficiální rozvojové pomoci, a ještě větší než příliv přímých zahraničních investic. Remittance se neustále zvyšují a ukazují svou odolnost vůči globálním vlivům, zatímco jiné druhy kapitálových toků plynoucích do rozvíjejících se ekonomik výrazně reagují na kolísání úrokových sazeb ve vyspělých ekonomikách nebo na vyhlídky růstu v rozvojových zemích. Remittance jsou méně volatilní a stabilnější než všechny ostatní vnější toky. Převody peněžních prostředků proto přispívají ke kolísání výkyvů způsobených oslabením kapitálových toků do rozvojových zemí. Malé rozvíjící se ekonomiky mají tendenci projevovat závislost na remitencích a potřebu zlepšit svůj lidský kapitál, aby se izolovaly před vnějšími

turbulencemi. Například remitence v roce 2014 představovaly 42 % HDP v Tádžikistánu, 30 % v Kyrgyzské republice a 29 % v Nepálu. (Factbook, 2016)

2.2.7 Remittance: altruismus nebo vlastní zájem?

Hlavní otázka o remitencích je, proč emigranti posílají část svých příjmů rodině a příbuzným v zemích původu? Společným vysvětlením je, že se migranti starají o ty, které zanechali: manželé, děti, rodiče a další členy rozšířené rodiny. S pomocí teorie altruismu, v níž se migranti starají nejen o svou vlastní užitečnost, ale také o užitečnost domácnosti v zemi původu, lze předpovědět, že míra remitencí se zvyšuje s příjmem migrantů a snižuje se s příjmem příjemců. Jednou z obtíží při testování teorie altruismu je to, že předpovědi jsou těžké odlišit od předpovědí provedených s alternativními teoriemi chování remitencí. Souhrnnou vlastností těchto alternativních teorií je předpoklad vlastního zájmu jako hlavní hnací silou za remitencemi. Takže to, co se zdá být vzájemným altruismem mezi rodinou a migrantem, může být stejně dobře pouze vlastním zájmem. Remitence mohou sloužit jak zájmům migrantů, tak domácnosti v zemi původu. V tomto uspořádání jsou remitence považovány za součást meziměsíčního vzájemně výhodného smluvního uspořádání. Již dlouho platí to, že mohou být remitence považovány za splátku jistiny (plus úroky) investované rodinou do vzdělání migrujícího. Čím vyšší je investice domácnosti do vzdělávání migrujícího člověka, tím vyšší je očekávání rodiny o návratnosti těchto financí pomocí remitencí. Síla rodinných vazeb může hrát zásadní roli při překonávání překážek při financování celoživotních způsobů spotřeby. Smluvní sjednání mezi migrantem a rodinou je dobrovolné, což hraje významnou roli v modelu altruismu. Emocionální vazba na domácnost je důležitá, aby peníze odrážely určitý druh odhodlání splnit svůj slib, že se postarají o své rodinné příslušníky. Altruistický model by měl znamenat postupné snižování remitencí v čase. (van Dalen a kol. 2015).

3 Přehled empirické literatury – remitence jako rozvojová pomoc

Migrace, oblíbený pojem 21. století. Existuje řada empirických studií zabývajících se migrací a jejími dopady na jednotlivé aktéry migrace. Jistá omezenost dat nastává při zkoumání emigrace a jejich důsledku na země původu. Jedním z témat studovaných v souvislosti s ekonomickými dopady na země původu je studium remitencí, jelikož odliv pracovních sil ze země původu je často doprovázen protisměrným proudem finančních toků. V následující části je poukázáno na nejpoužívanější údaje ohledně remitencí, jaký vliv mají remitence na ekonomický rozvoj, dopady remitencí na chudobu a nerovnost a následuje použití remitencí.

3.1 Data

Nejpoužívanější údaje ohledně remitencí jsou sestavovány podle Světové banky. Světová banka uvádí veškeré odhady ročních globálních převodů. Zobrazuje údaje o zaslaných remitencích, také zveřejňuje data přijatých remitencí, zároveň zohledňuje podíl přijatých remitencí na tvorbě hrubého domácího produktu dané země. Světová banka poskytuje komplexní obraz o emigraci, imigraci a tocích peněžních prostředků pro 214 zemí a území a 15 skupin zemí, přičemž vychází z autoritativních a veřejně dostupných údajů. Např. z národních censů, průzkumu pracovních sil a populačních registrů. Navíc pro každou zemi a regionální seskupení ze světových rozvojových ukazatelů poskytuje vybrané socioekonomické charakteristiky, jako je počet obyvatel, pracovní síla, poměr závislosti na stáří, hrubý národní příjem na obyvatele a počet osob žijících v chudobě.

Factbook (2016) uvádí, že počet migrantů v posledních několika letech rychle vzrostl, a to z různých důvodů. Například kvůli pracovním příležitostem, nedostatku pracovních sil v důsledku poklesu porodnosti, také kvůli vnitřním konfliktům a válkám, přírodním katastrofám, kvůli změnám klimatu, ale dokonce také proto, aby měli lepší přístup k informacím, myšleno prostřednictvím moderní technologie – internetu. Podle nejnovějších odhadů vyplácejí nyní migranti příjmy zpět svým rodinám v rozvojových zemích na úrovni 441 miliard USD, což je trojnásobek objemu oficiálních toků pomoci. Tyto peněžní příjmy představují více než 10 % HDP v přibližně 25 rozvojových zemích a vedou především ke zvýšení investic do zdravotnictví, školství, ale také do malých podniků. Ztráta a přínos této reality je dvojí: zatímco migrace vysoce kvalifikovaných osob z malých, chudých zemí může ovlivnit základní poskytování služeb, může přinést řadu výhod, a to včetně zvýšení obchodu, investic, znalostí a technologických transferů.

Podle Factbook (2016) je známo, že více než 247 milionů lidí, což je 3,4 % světové populace, žije mimo své země narození. Ačkoli počet mezinárodních migrantů v letech výrazně roste, podíl migrantů zůstal za posledních patnáct let těsně nad 3 procenty světové populace. Je prokázáno, že menší země mají větší tendence mít vyšší míru kvalifikované emigrace. Přibližně 93 procent vysoce kvalifikovaných osob z Guyany žije mimo tuto zemi, následuje Haiti, které dosahuje 75 procent. Otázkou zůstává, zda země neustupují z hlediska odlivu mozků. Odhaduje se, že v roce 2015 celosvětové toky peněžních prostředků překročily 601 miliard dolarů. Z této částky obdrží rozvojové země přibližně 441 miliard dolarů, což je téměř trojnásobek oficiální rozvojové pomoci. Skutečná velikost remitencí, včetně neregistrovaných toků prostřednictvím formálních a neformálních kanálů, se považuje za podstatně větší. V roce 2015 byly nejvýznamnějšími příjemci zaznamenaných remitencí Indie, Čína, Filipíny, Mexiko a Francie. Hlavním zdrojem remitencí jsou země s vysokými příjmy. Zdaleka největším zdrojem jsou Spojené státy, odhaduje se, že v roce 2014 byl odliv ve výši 56 miliard dolarů. Druhý největší zdroj remitencí je Saúdská Arábie, následuje Rusko, Švýcarsko, Německo, Spojené arabské emiráty a Kuvajt. Zároveň se musí počítat také s náklady na remittance. Ty jsou nejvyšší v subsaharské Africe a v tichomořských ostrovních zemích. Od třetího čtvrtletí roku 2015 se průměrná cena na celém světě pohybovala okolo 8 procent. Používání údajů o mezinárodní migraci a remitencích má však svá úskalí. Údaje často chybí, zaostávají nebo postrádají srovnatelnost mezi zeměmi z důvodu použití různých definic a nedostatečného důsledného sběru.

Celosvětový průzkum centrálních bank provedený v roce 2010 odhalil významnou heterogenitu kvality kompilace údajů o remitencích v různých zemích (Irving, Mohapatra a Ratha 2010). Některé centrální banky používají údaje o úhradách vykázané komerčními bankami, avšak ty adekvátně nezachycují toky prostřednictvím operátorů převodů peněz, pošt a nově vznikajících kanálů, například převodů mobilních peněz. I když jsou data k dispozici a správně klasifikována, data jsou někdy zastaralá. Metodiky používané zeměmi pro sestavování údajů o remitencích nejsou vždy veřejně dostupné. Dá se očekávat, že zvýšené povědomí o významu remitencí a nedostatků v údajích o remitencích i migrujících pracovnících, povede k úsilí o zlepšení shromažďování údajů.

Snad nejsložitějším aspektem sledování údajů o remitencích jsou odhady neformálních toků. Jedním ze způsobů, jak odhadnout skutečnou velikost remitencí je provést průzkumy odesílatelů a příjemců. Bez nových, přiměřeně reprezentativních

průzkumů příjemců a odesílatelů, budou důkazy z existujících průzkumů domácností pouze orientační než komplexní.

Údaje o přistěhovalectví a emigraci pocházejí z divize obyvatelstva Organizace spojených národů (OSN). Údaje o vzdělávací úrovni přistěhovalců v zemích uvádí Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD). Údaje o remitencích a složkách remitencí pochází z databáze statistik platební bilance MMF a z údajů od Světové banky získaných z webových stránek centrálních bank a statistických úřadů. Údaje o uprchlících pocházejí od Úřadu vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR).

Özden (2006) uvádí, že největší zásoby vzdělaných emigrantů pochází z Evropy (konkrétně ze Spojeného království, Německa a Itálie), Jižní a Východní Asie (zejména z Filipín, Indie, Číny, Korejské republiky a Korejské lidové demokratické republiky a Vietnamu) a v menší míře i ve Střední Americe a Mexiku. Tito emigranti jsou soustředěni v několika cílových zemích, přibližně 50 procent kvalifikovaných migrantů žije ve Spojených státech. V poměru k vzdělané pracovní síle v zemích původu jsou nejvyšší míry pozorovány ve Střední Americe a Africe, stejně jako v oblasti Karibiku a Tichomoří. Emigrace přesahuje 80 procent v národech jako je Guyana, Jamajka, Haiti a Grenada. Vysoká míra je pozorována na několika ostrovech v Oceánii. Pokud jde o podíl kvalifikovaných emigrantů na celkové emigrační populaci, nejvyšší míry emigrantů jsou zaznamenávány v zemích Perského zálivu, kde je míra úniku mozků spíše nízká (například v Kataru, Ománu, Spojených arabských emirátech, Bahrajnu a Kuvajtu), v některých zemích s vysokými příjmy (například na Taiwanu, v Japonsku, Hongkongu, Kanadě a Izraeli) a v několika afrických zemích (včetně Nigérie, Svazijska a Zambie).

3.2 Remittance jako nástroj pro ekonomický rozvoj

Thanh Le (2011) k veškerým počtům remitencí uvádí, že skutečná velikost všech převodů je jistě mnohem větší, vzhledem k tomu, že oficiální statistiky postrádají neformální odvody. Existuje velká debata o úloze remitencí na proces hospodářského rozvoje rozvojových zemí. Zastánci remitencí předpokládají, že finanční prostředky pomáhají zlepšit životní úroveň příjemců a podporují investice domácností do vzdělávání a zdravotní péče. Z negativního pohledu však vyplývá, že přijaté peníze mohou způsobit inflaci a snížit motivaci příjemců k práci, což je zjevně škodlivé pro hospodářský růst. Thanh Le (2011) dodává, že převody financí jsou výhodné také z hlediska podnikatelského. Migrant investuje do své země tím, že požádá člena své rodiny, aby

v jeho zájmu zajistil investiční projekt. Na oplátku migrant nabídne rodinnému příslušníkovi určitý peněžní převod. V tomto rámci jsou remitence dvěma různými toky: tok kapitálu a tok transferu příjmu. V důsledku toho jsou remitence nejen kompenzační, ale také motivující. Tato situace ukazuje, že převody jsou nejen čistým převodem příjmů, který pomáhá zvyšovat spotřebu v rodné zemi, ale jsou také důležitým zdrojem financí pro hospodářský rozvoj prostřednictvím investičního kanálu. V této situaci dochází k navýšení remitencí s povzbuzujícími obchodními a příjmovými kompenzačními motivy. Zvláště migrant investuje více do své domovské země, pokud očekávaný zisk z dodatečných investic je dostatečně vysoký. Do své země původu zasílá vyšší peněžní platbu v situacích, kdy je jeho příjem vyšší, pokud to jeho rodinný příslušník potřebuje, nebo když chce, aby jeho rodinný příslušník vynaložil větší úsilí na řízení svého investičního projektu.

Van Dalen a kol. (2015) upozorňuje na to, že remitence mají negativní vliv na hospodářský růst. Vysvětlují to tak, že příjemci mohou snížit svou účast na pracovní síle nebo úsporách, omezují své úsilí o hledání práce, investují do rizikovějších investičních projektů, nebo je blízké osoby, které již emigrovali přimějí přestěhovat se do zahraničí také. Dle jejich názoru, jsou remitence přínosné nebo kontraproduktivní v závislosti na tom, jak je alokace nebo spotřeba uskutečňována, a také jak to ovlivňuje chování příjemců. Pro teorii remitencí je také významný vliv takzvané řetězové migrace. Řetězová migrace se dá chápat jako řetězec mezi migranty a těmi, kteří zůstávají v rodné zemi. Tato situace je doprovázená finančním tokem, který vyvolává ještě větší migraci.

Anghel a Piracha (2015) doplňují, že vzhledem k tomu, že v distribuci zdrojů existují nerovnosti, tak pracovní místa, úroveň příjmů, migrace a remitence mohou fungovat jako vyrovnávací mechanismy mezi vysílajícími a přijímajícími zeměmi. Na jedné straně migrace a remitence mohou představovat reakci na selhání národní hospodářské politiky při řešení individuálních a veřejných potíží z hlediska ekonomických příležitostí. Zatímco na druhé straně mohou být remitence silným nástrojem hospodářské politiky v procesu rozvoje. Hospodářské, sociální a kulturní důsledky remitencí jsou jak pro vysílající, tak pro přijímající země obrovské.

Podle Haas (2005) existují značné důkazy, že remitence jsou stále důležitějším a relativně stabilním zdrojem externích financí a že hrají v mnoha zemích zasažených hospodářskými a politickými krizemi "kritickou úlohu sociálního pojištění". Převody peněz sever-jih se ukázaly být méně volatilní, méně procyklické a jsou spolehlivějším zdrojem cizí měny než ostatní kapitálové toky do rozvojových zemí. Tvrdí se, že

remittance se blíží k trojnásobku hodnoty oficiální rozvojové pomoci poskytované zemím s nízkými příjmy a jsou druhým největším zdrojem vnějšího financování pro rozvojové země po přímých zahraničních investicích a často se týkají významné části deficitu běžného účtu. Nedávná průzkumná studie dospěla k závěru, že díky vysoce rozvinutým neformálním systémům převodu jsou ekonomiky zemí, jako je Somálsko a v menší míře Surinam nebo Fidži, mnohem lepší než oficiální čísla, které dokazují remittance přijaté formální cestou.

3.2.1 Význam remitenčních toků

Jak zdůrazňuje Anghel a Piracha (2015) remittance hrají ústřední roli v diskusi o migraci a rozvoji v poměrně chudých ekonomikách. Proces přeměny práce lze vysvětlit jednoduchým modelem push-and-pull. Na jedné straně konflikt, přírodní katastrofy, chudoba, nerovnost v rozdělování zdrojů a nezaměstnanost v regionu původu, představuje *"faktory push"*, zatímco vyšší míra životní úrovně, více příležitostí, sjednocení rodin v zemích určení jsou *"faktory tahu"* v migračním procesu. Celkově migrace pracovní síly dominuje lidské mobilitě, lidé se pohybují kvůli hledání lepších ekonomických příležitostí a vytvářejí velké toky remitencí do svých zemí původu. Remittance nejsou novým výsledkem migrace, ačkoli nedostatek spolehlivých údajů způsobil, že hodnocení jejich dopadu na přijímající země je značně náročné. Obtíže při měření převodů závisí na soukromé povaze těchto převodů. Ve skutečnosti je extrémně obtížné odhadnout množství financí posílaných neformálními operátory nebo ručně doručené jednotlivci, což činí neoficiální převody značně významnými. Objem těchto toků by mohl být alespoň o 50 procent vyšší, než co naznačují oficiální odhady. V poslední době mnoho průzkumů o domácnostech obsahovalo oddíly týkající se migrace a remitencí, a dostupnost více informací vedlo k řadě studií, které pokrývají téměř všechny regiony světa. Navíc Světová banka nedávno zahájila několik projektů pro pochopení důvodů a dopadů migrace a remitencí v rozvojových zemích.

Remittance jsou charakterizovány jejich objemem, růstem a stabilitou. Tok migrantů do rozvojových zemí je poměrně konzistentní a odráží skutečnost, že vysoký tok pracovní migrace pochází ze zemí s nízkým a středním příjmem (jih) do zemí s vysokými příjmy (sever). Podle Světové banky (2010) tok pracovních sil na jih-sever představuje 45 procent z celkového počtu, po němž následuje migrace jih-jih (35 procent), sever-sever (17 procent) a sever-jih (3 procent).

Oficiální tok peněžních transferů od migrantů do jejich zemí původu se v letech 1998 až 2008 téměř ztrojnásobil, což představuje 338 miliard dolarů rozvojovým zemím. Nelze nezdůraznit, že kromě toho jsou remittance významným zdrojem příjmů v cizích měnách.

3.2.2 Remittance a post-komunistické země

Je podstatné přiblížit situaci remitencí v bývalých socialistických zemích. Anghel a Piracha (2015) vysvětlují, že bývalé socialistické země jsou na vrcholu seznamu těch, kteří přijímají remittance, které navíc představují vysoký podíl HDP země. Migrace a remittance jsou v těchto regionech významné. Malé rozvojové země nebyly schopny čelit výzvám, které přinesl přechod z centralizovaného systému na tržní ekonomiku. Stáli proti ohromující nezaměstnanosti a následné chudobě a nestabilitě, které měly významný dopad na jejich vývojový proces a představovaly tlakové faktory pro emigraci. Například Tádžikistán a Moldavsko, dvě z nejchudších zemí světa, zahájily svou nezávislost dlouhými občanskými válkami. Přes ekonomické reformy v posledním desetiletí, s výrazným zlepšením v oblasti sociální péče, zůstává chudoba pro většinu těchto obyvatel hrozcí. Převody migrantů představují důležitý zdroj příjmů pro mnoho domácností, kteří v tomto toku peněz vidí způsob, jak zajistit základní potřebu svých členů. Pro mnohé východoevropské země jsou remittance druhým nejdůležitějším zdrojem externího financování po přímých zahraničních investicích. Například remittance byly vyšší než vývozy, čisté zahraniční přímé investice a oficiální rozvojová pomoc. V Albánii pokryly remittance téměř třetinu obchodního deficitu. Světová banka (2011) řadí Albánii mezi 20 hlavních zemí, které jsou příjemci remitencí, a mezi první ve východní Evropě a v bývalém Sovětském svazu.

3.2.3 Dopady remitencí na chudobu a nerovnost

Remittance přímo ovlivňují chudobu zvýšením příjmů příjemců domácnosti. Velké množství případových studií je důkazem, že remittance snižují chudobu, ačkoli toto snížení je malé. Adams a Page (2005) provedli nejširší hodnocení dopadu mezinárodní migrace a remitencí na rozvojové země, zahrnující 71 zemí s nízkými a středními příjmy. Ukazují, že 10 % nárůst mezinárodních remitencí na obyvatele vede ke snížení počtu lidí žijících v chudobě o 3,5 %. Také Acosta a kol. (2008), který zkoumá dopad remitencí na chudobu u deseti latinskoamerických zemí, dospěl k závěru o pozitivním dopadu, i když je tento dopad na snížení chudoby malý. Například pro Mexiko platí pozitivní vliv remitencí na snížení chudoby. Velikost snižování chudoby však závisí na druhu přijatých

remitencí. Obecně platí, že mezinárodní převod finančních prostředků má větší dopad na snižování chudoby než interní remitence.

Zatímco existují jasné náznaky, že remitence snižují chudobu, důkazy o dopadu remitencí na nerovnost jsou smíšené. Velký počet studií ukazuje, že remitence mají negativní dopad na nerovnost příjmů, měřeného Giniho koeficientem. Je výraznější, když peníze pocházejí od mezinárodních migrantů, na rozdíl od migrantů vnitřních. Důvod tohoto negativního výsledku remitencí je jednoduchý. Mezinárodní migrace je nákladná a tudíž ti, kteří dostávají mezinárodní převody, nepatří k nejchudším, ale obecně mají tendenci pocházet ze skupin středních a vyšších příjmů a další nárůst jejich příjmů z převodů zhoršuje nerovnost země. Nicméně Ratha (2005) tvrdí, že Giniho koeficient klesá vzhledem k efektu remitencí, zatímco McKenzie a Rapoport (2007) zjistili, že i když počátečním důsledkem migrace je zvýšení nerovnosti příjmů, tato nerovnost se v čase snižuje. Vzhledem ke smíšeným zjištěním je vztah mezi remitencemi a nerovností příjmů stále tématem diskuse.

Remittance nevytvářejí výsledky pouze na úrovni chudoby a nerovnosti příjmů. Transparentní proces také ovlivňuje členy rodiny, kteří zůstali v zemi původu, v pozitivním i negativním měřítku. Musíme brát v úvahu, že důsledkem migrace je ztráta člena, který přispívá k příjmu domácností. Tento negativní "šok" na dodávku pracovní síly v domácnostech může donutit zbývající členy, aby vyplnili produkční mezery, což by znamenalo menší péči a pomoc mladším členům nebo starším osobám v rodině. Migrace rodičů by navíc mohla mít za následek, že děti postihl emocionální stres, protože dostanou menší pozornost a péči a mohou být nuceni přispívat k práci v domácnosti s negativními důsledky pro jejich učení či vzdělávání. Na druhou stranu, pokud jde o hlavu domácnosti, může manžel/manželka přijímat aktivnější roli v rozhodování o domácnosti. V některých rozvojových zemích, kde je úloha žen v domácnostech a komunitách okrajová, může být emigrace důležitým krokem k emancipaci. (Anghel a Piracha, 2015)

Haas (2005), upozorňuje, že skutečnost, že finanční prostředky významně přispívají k stabilitě příjmů a blahobytu v rozvojových zemích, nutně neznamená, že přispívají také ke zmírnění chudoby. Vzhledem k nákladům a rizikům spojených s migrací, nejvíce migrují většinou nejchudší osoby. Vzhledem k tomu, že migrace je selektivní proces, jsou nejprímější přínosy remitencí také selektivní a nemají tendenci proudit nejchudším členům komunit ani nejchudším zemím. Hlavními příjemci převodů jih-sever jsou země s nižšími průměrnými příjmy, které obdrží téměř polovinu všech remitencí na celém světě. Nicméně malé a někdy velmi chudé země patří mezi nejvíce

závislé na remitencích a dostávají více než 10 % HDP jen na remitencích zaslaných formální cestou.

To ovšem nehovoří o účincích převodů peněz na chudobu a nerovnost v zemích střední a nízké úrovně. Obecně platí, že důkazy makroekonomických údajů a údajů z průzkumů naznačují, že finanční prostředky snižují chudobu, i když lépe zajištění občané mají často prospěch z většího objemu a příliv peněžních prostředků často zpočátku vede ke zvyšující se nerovnosti. Ačkoli většina peněz z finančních prostředků nejspíše nepovede k nejchudším lidem, mohou být nepřímo postiženy vlivem ekonomických dopadů. Na základě analýzy datového souboru pokrývajícího 71 rozvojových zemí dospěli Adams a Page (2005) k závěru, že mezinárodní migrace a remittance výrazně snižují úroveň, hloubku a závažnost chudoby v rozvojovém světě. Mezinárodní migrace s vysokou kvalifikací je pravděpodobně selektivnější než vnitřní migrace s nízkou kvalifikací. Migrace, která se vyskytuje v rámci režimů liberálního přistěhovalectví, bude pravděpodobně méně selektivní než migrace v rámci režimů omezujících přistěhovalectví, které zvyšují náklady a rizika spojená s migrací.

3.3 Použití remitencí

Remittance kompenzují nepřítomnost rodinného příslušníka a první hodnocení mezi náklady a přínosem migrace závisí na tom, jak je příjem migrujících domácností využíván. Ve skutečnosti spotřeba reaguje na změny příjmů. Domácnosti, které dostávají peníze, mohou svá rozhodnutí o výdajích orientovat odlišně. Obecně platí, že preference na spotřebu jsou omezeny podle velikosti příjmů a je to důležitá otázka v zemích s nízkými příjmy, kde je poměrně často obtížné udržet spotřebu nad úrovní životního minima. Příspěvek migrantů může mít významný vliv na rozhodnutí o výdajích jednotlivců a domácností, pokud je spotřeba zaměřena na produktivní zboží a činnosti.

Diskuse o úloze remitencí na výdajích domácnosti se neomezuje na skutečnost, že peníze jsou dodatečným zdrojem příjmů, který se přidává k příjmu domácností, ale také to, že peníze mohou obsahovat dodatečné informace, které jim dodávají další hodnotu. Jak domácnosti využívají finance závisí na tom, jak domácnosti emigrantů vnímají peníze. Existují tři názory na to, jak domácnosti interpretují a používají remittance. Nejnověji se konstatuje produktivní využití remitencí: jsou to přechodné příjmy a jsou vynakládány více na investiční zboží. To znamená investice do lidského a fyzického kapitálů, místo na spotřebu zboží. Empirické studie ukazují, že remittance přispívají ke vzdělávání dětí a bydlení. V opačném pohledu se tvrdí, že peníze přinášejí změnu v chování a jsou

vynaloženy spíše na spotřebu než na investiční zboží. To je poměrně pesimistický pohled na využívání remitencí, což může také vést k závislostem domácností na příjmech migrantů s negativním dopadem na hospodářský rozvoj. Poslední pohled na remitence nepodporuje žádnou změnu chování výdajů způsobenou převodem: remitence jsou zaměnitelné a jsou považovány za všechny jiné zdroje příjmu. (Anghel a Piracha, 2015)

Adams a Cuecuecha (2008) naznačují, že způsob, jakým jsou remitence vnímány domácnostmi, závisí také na sociálně-ekonomickém kontextu, v němž jsou přijímány. Domácnosti se středními příjmy mohou lépe porozumět hodnotě remitencí a produktivním způsobem využívat tento přechodný příjem. Velmi chudé domácnosti mohou ocenit příjmy z remitencí stejně jako mzdový příjem a využívají je k uspokojení svých základních potřeb, a proto některé empirické důkazy nemohou podporovat produktivní využití těchto převodů. Je však možné, že v dlouhodobém horizontu, poté, co bude domácnost schopna pokrýt své základní potřeby, se změní role a vnímání remitencí. Za přítomnosti nedokonalostí na kapitálovém trhu, mohou být finanční prostředky také zásadní pro překonání finančních potíží. Dostupnost kapitálu je důležitou složkou pro zahájení podnikání. Podnikání je důležitým přínosem pro hospodářský růst, inovace a konkurenceschopnost a mělo by být podporováno v rozvojových zemích. Realizace nového projektu nebo aktivity však může být náročná v případě omezení úvěrového trhu. Například Paulson a Townsend (2004) tvrdí, že nedostatek kapitálu je důvodem, proč v Thajsku domácnosti nezačnou podnikat nebo nejsou schopny rozšířit své stávající podnikání. Remitence mohou kompenzovat tento nedostatek finančních prostředků. Migrující pracovníci shromažďují během pobytu v zahraničí úspory a využívají je k financování samostatně výdělečné činnosti po návratu. Pozitivní dopad akumulovaných úspor v zámoří na rozhodnutí stát se samostatně výdělečně činným, podporují i další studie. (Anghel a Piracha, 2015)

3.3.1 Náklady na remitence

Migrace a remitence se neobejdou bez nákladů. Jedním z důvodů znepokojení je to, jak se remitence týkají organizace domácností migrantů z hlediska povinností a rolí. Studie ukazují, že ti, kteří dostávají remitence, snižují svou účast na trhu práce. (Kim, 2007). Remitence mohou nahradit příjmy vytvořené v zemi původu, což zbytečně zpomaluje vstup na trh práce. Je prokázáno, že vnější příliv příjmů způsobuje snížení počtu odpracovaných hodin ve formálním sektoru a nárůst neformálního ve venkovských i městských oblastech. To naznačuje, že jednotlivci, kteří dostávají remitence, preferují

přechod k pružnějším a neformálním pracovním místům. U žen se celková nabídka práce snižuje, ale pouze ve venkovských oblastech. (Anghel a Piracha, 2015).

Migrace a remittance jsou skutečně úzce související procesy. Fenomén odlivu mozků, kterým je pohyb kvalifikovaných lidí z rozvojových zemí s nízkou úrovní lidského kapitálu, patří mezi nevýhody migrace. Vysoce vzdělaní jednotlivci vytvářejí pro společnost příznivé externality a při stěhování se pro zemi původu ztrácejí. Některé z pozitivních externalit spojených s kvalifikovanými lidmi jsou produktivní myšlenky, pozitivní vliv na produktivitu ostatních pracovníků, význam a nabídka veřejných služeb, jako je vzdělávání a zdraví, fiskální externality spojené se skutečností, že hodnota zaplacených daní je větší než hodnota veřejných služeb spotřebovaných kvalifikovanými jednotlivci. Vysoko vzdělaní občané navíc přispívají ke kvalitě diskuse o důležitých společenských otázkách a ovlivňují politiku a instituce (Factbook, 2016). Proto může únik mozků představovat obrovskou ztrátu z hlediska znalostí, zkušeností a výrobních vstupů, které nemusí být přiměřeně kompenzovány migrací osob.

3.4 Sociální remittance a jejich dopad na zemi původu

Migrační literatura zdůrazňuje, že migranti přenášejí do svých domácích komunit nejen finanční prostředky, ale také myšlenky, hodnoty, normy a sociální postupy. Toto tvrzení vychází z předpokladu, že migrace není jen ekonomickým, ale také sociálním a kulturním procesem, v němž migrace osob představuje více než měnové transakce a má hluboké a trvalé následky. Tyto sociální převody jsou přenášeny pomocí sociálního kapitálu několika různými způsoby. Například, když migranti cestují domů, když je navštíví jejich příbuzní a přátelé, nebo prostřednictvím různých způsobů využití komunikačních kanálů, jako jsou média, internet, telefon, nebo pošta. (Anghel a Piracha, 2016). Jak uvádí Levitt (1998), sociální remittance mají schopnost šířit se ve větších geografických regionech a zahrnují více oblastí společenského života. Mohou jít nejprve do rodin migrantů, ale rozšiřují se na úroveň komunit, regionů, a dokonce i na úrovni národů. Sociální převody lze rozdělit na rodinné, individuální a kolektivní převody peněz. Zatímco migrace jednotlivců nebo rodiny jsou přenášeny migranty a příbuznými migrantů, kolektivní převody peněz jsou převedeny na úrovni celých kolektivů, skupinami migrantů a sdruženími migrantů, jako jsou sdružení domů. Migranti nejsou neutrální vysílači sociálních remitencí, ale filtrují je podle svých zájmů, hodnot a světových názorů. Sociální remittance a kolektivní projekty migrantů mohou v komunitách původu také

vyvolat napětí a frustraci, když vize a projekty migrantů neodpovídají potřebám a přáním těch, kteří zůstali v zemích původu.

3.5 Remittance a odliv mozků

Migrace se často považuje za překážku rozvoje, neboť zbavuje chudé země jejich cenných lidských zdrojů. Zejména migrace zdravotnických pracovníků je pro vysílající země často označována jako velmi škodlivá. Haas (2007) ale dodává, že odchod vysoce kvalifikovaných pracovníků může mít dlouhodobé příznivé účinky v podobě protipatření převodů peněz, investic, obchodních vztahů, nových poznatků, inovací, postojů a informací ve střednědobém až dlouhodobém horizontu. Migranti také hrají důležitou roli jako inovační a nadnárodní provozující podnikatelé a investoři v zemích jako je Mexiko, Turecko a Indie. Prostřednictvím takových sociálních a politických investic mohou migranti přispět k vytváření lepšího společenského klimatu v zemích původu.

Özden (2006) uvádí předpoklad, že podíl kvalifikovaných jedinců migruje a získá tím vyšší plat v zahraničí. Navíc se očekává, že odliv mozků zvýší očekávanou návratnost vzdělání a vyvolá další investice do vzdělávání (zisk mozků). To může mít za následek prospěšný únik mozků, což zvyšuje blahobyt a růst.

Haas (2007) popisuje podobnou situaci. Odliv mozků může být doprovázen výrazným ziskem mozků. Existuje stále více důkazů proti klasické hypotéze o odlivu mozků. Tyto hypotézy ukazují, že migrace a remittance mohou způsobit „zisk mozků“, protože vyhlídka na přesun do zahraničí (únik mozků) může povzbudit studium. Pokud příležitost k migraci zvyšuje výnosy do vzdělání, může to motivovat migrující osoby, aby investovali do vzdělání s cílem emigrace. Tento motivační efekt je doprovázen úlohou remitencí, které umožňují rodinám a komunitám migrantů studovat. Studie ukazují, že finanční prostředky zvyšují výdaje na vzdělávání v domácnostech původu, snižují pravděpodobnost, že děti opustí školu a zvýší počet dětí ve školách. Na druhou stranu existují určité důkazy, že za určitých okolností mohou migrace a remittance vytvářet negativní stimuly pro vzdělávání. Jedná se konkrétně o migrační systémy převládající nízko-kvalifikovanou, často nedokumentovanou migrací, kde lze očekávat jen málo případných pozitivních externalit ve vzdělávání.

4 Vývoj migrace a remitencí v rozvojovém světě

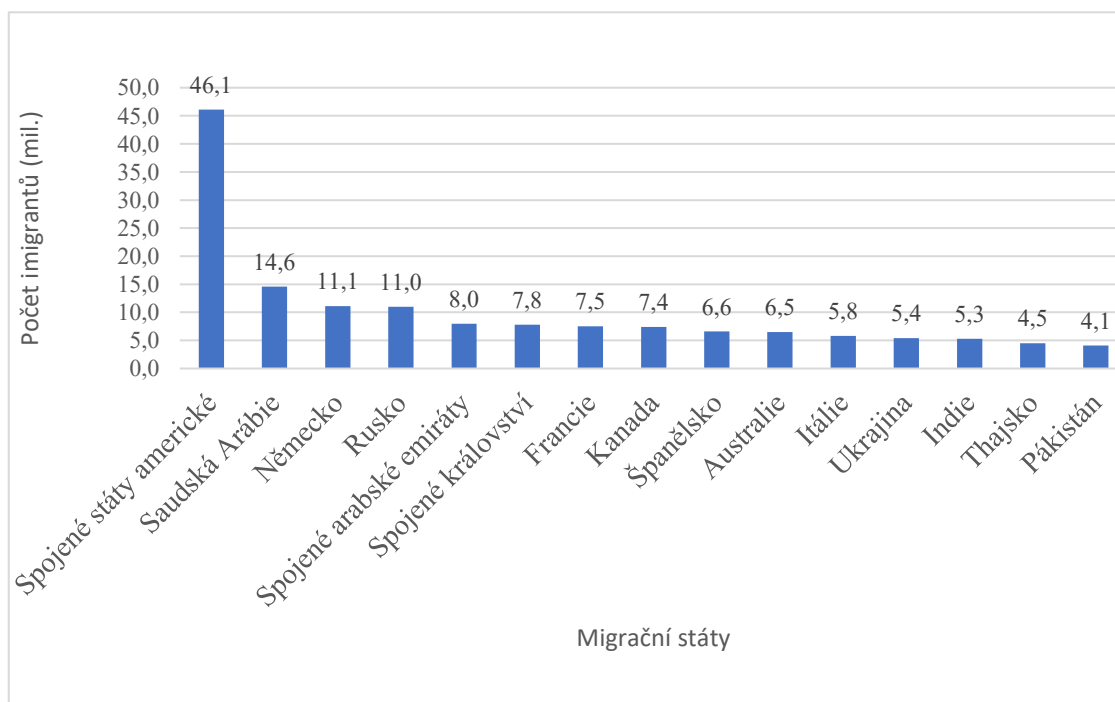
Pro správné určení velikostí remitencí a posouzení jejich vlivu na ekonomický rozvoj je nezbytné udělat si přehled o celkové imigraci a emigraci. Nelze opomenout ani skutečnost o odlivu mozků, protože to má jistě velký vliv na velikost remitencí.

4.1 Vývoj migrace

Z údajů Světové banky si lze ověřit, jak počet migrujících osob neustále roste. Například v roce 2013 celkový počet migrantů přesahoval 247 milionů osob, což činí 3,4 procenta z celkové populace.

Mezi největší zemi přijímající imigranty bezesporu patří Spojené státy americké (graf 4.1). V roce 2013 přijali přes 46 milionů osob, zatímco ostatní země se jim v číslech nemohou rovnat. Mezi další oblíbenou destinaci imigrantů patří Saudská Arábie, která v roce 2013 přijala přes 14 milionů osob. Následovalo Německo a Rusko s 11 miliony přistěhovalců. Mezi další oblíbené Evropské země patří Spojené království (7,8 milionů osob), Francie (7,5 milionů osob), ale také Španělsko (6,6 milionů osob) a Itálie (5,8 milionů osob). Ke zcela jiným číslům se dostaneme, když imigraci spočítáme na procenta populace. Například Katar a Spojené arabské emiráty přijmou až 90 % přistěhovalců na počet obyvatel ročně. (Světová banka, 2017) (Factbook, 2016)

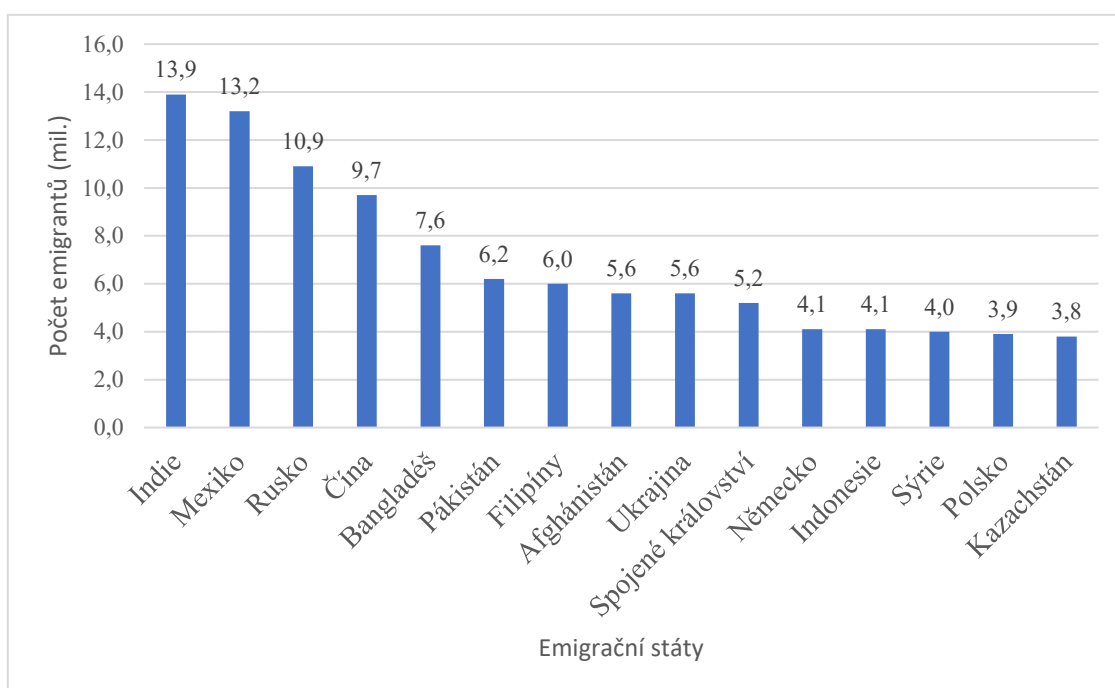
Graf 4.1 Imigrace, rok 2013 (mil.)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

Mezi země s vysokou mírou emigrace patří především Asijské země (graf 4.2). Indie patří na přední příčku zemí s nejvyšší mírou emigrace. Ročně z Indie emigruje 13 milionů osob. Mezi další Asijské země patří Rusko s 10 miliony emigrantů ročně, následuje Čína (9,7 milionů osob), Bangladěš (7,6 milionů osob), Pákistán (6,2 milionů osob). Ze zemí nacházejících se mimo asijský kontinent je významné Mexiko, ze kterého ročně emigruje přes 13 milionů osob. Z Evropy je to pak Ukrajina (5,6 milionů emigrantů), Německo (4,1 milionů osob) a Polsko s necelými čtyřmi miliony vystěhovalých. I zde lze uvést, jak se hodnoty změní, pokud jsou počítány z hlediska procenta populace. Z tohoto hlediska je zemí s nejvyšší hodnotou Monako, které dosahuje nad 140 procent emigrantů. (Světová banka, 2017) (Factbook, 2016)

Graf 4.2 Emigrace, rok 2013 (mil.)

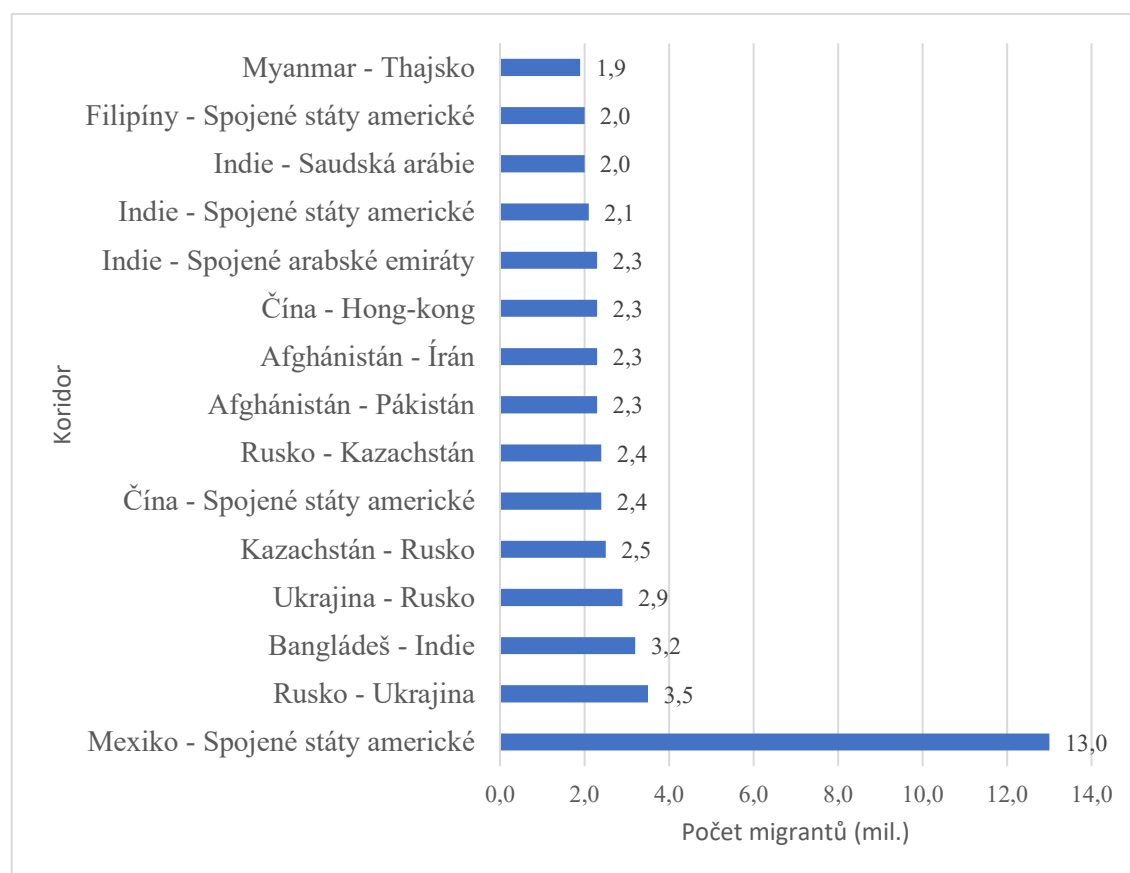

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování.

Velmi podstatné je znát, odkud a kam se migranti stěhují. Největší koridor ve stěhování probíhá mezi Mexikem a Spojenými státy americkými a jedná se o 13 milionů osob (graf 4.3). Tímto vztahem je myšleno emigrování z Mexika do Spojených států amerických. Vzhledem k tomu, že Spojené státy americké jsou zemí, do které proudí nejvíce emigrantů, je zcela pochopitelné, že se nachází i v nejčastějších koridorech. Platí to pro Čínu, ze které do Spojených států amerických proudí 2,4 milionu osob. Následně to platí také pro Indii, ze které se stěhují do Spojených států amerických 2,1 milionů osob. Významný migrační vztah probíhá také mezi Ruskem a Ukrajinou, kdy se z Ruska vystěhovává 3,5 milionů osob. Zajímavé je, že tento tok migrantů probíhá i opačně, a to

tak, že z Ukrajiny do Ruska míří ročně 2,9 milionů osob. (Světová banka, 2017) (Factbook, 2016)

Graf 4.3 Migrační koridory, rok 2013 (mil)

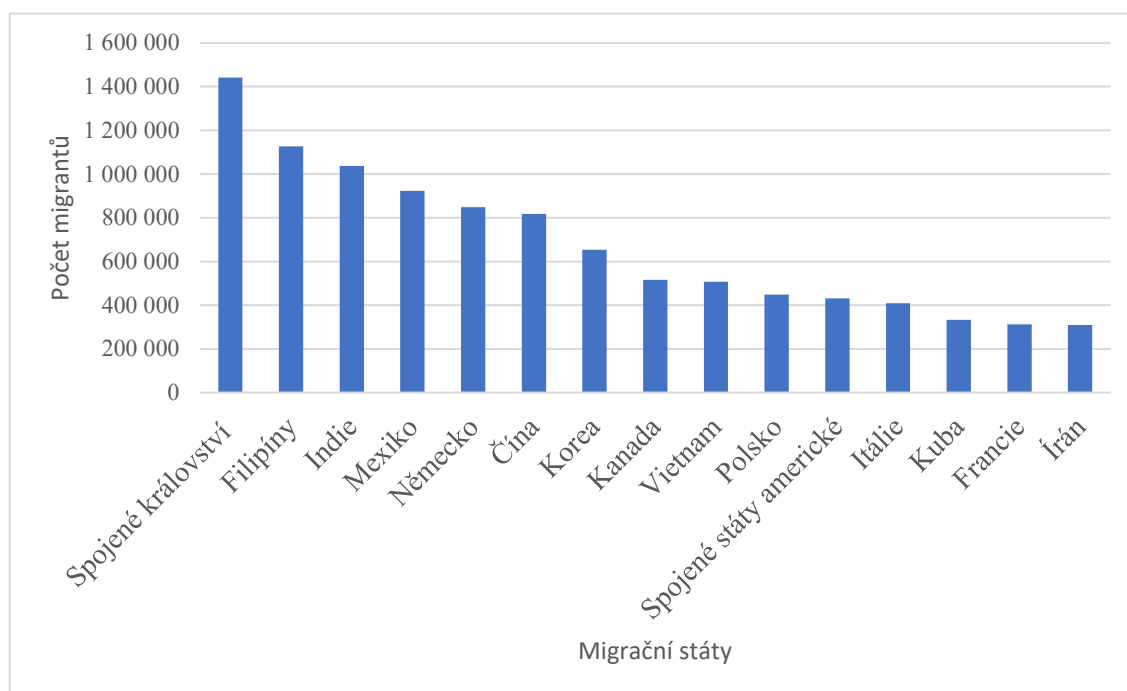

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

4.1.1 Odliv mozků

Graf 4.4 znázorňuje situaci 15 nejvíce postižených zemí v roce 2000, pokud jde o migraci kvalifikovaných pracovníků. Intenzita odlivu mozků se liší, pokud se měří v absolutním nebo relativním vyjádření. V absolutním vyjádření (počet vzdělaných emigrantů) jsou největší země zjevně výrazně ovlivněny odlivem mozků. Odliv kvalifikovaných emigrantů je vysoký na Filipínách (1,136 milionů), v Indii (1,037 milionu), v Mexiku (0,922 milionu), v Číně (0,816 milionu) a Vietnamu (0,506 milionu), stejně jako ve vyspělých zemích jako je Spojené království, Německo, Korejská republika, Kanada a Itálie. Tito emigranti jsou soustředěni v několika cílových zemích, přibližně 50 procent kvalifikovaných migrantů žije ve Spojených státech. (Özden, 2016)

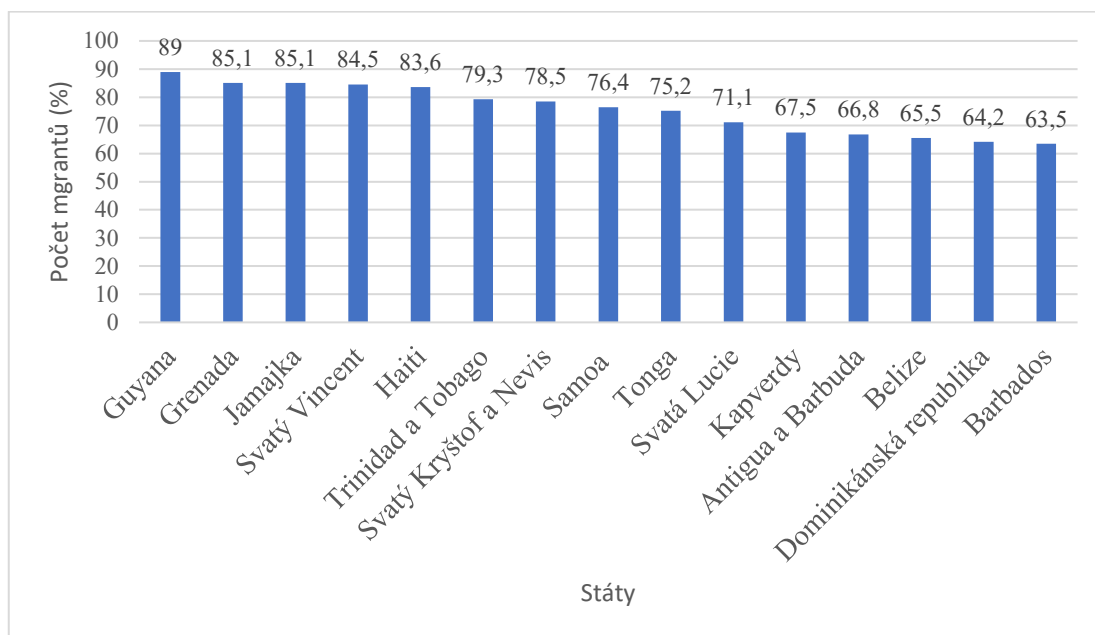
Graf 4.4 migrace vzdělaných pracovníků, rok 2000

Zdroj: Özden (2006), vlastní zpracování

V poměru ke vzdělané pracovní síle jsou nejvíce postiženy malé země (graf 4.5). Emigrace přesahuje 80 procent v národech jako Guyana, Jamajka, Haiti, Svatý Vincent a Grenada. Dalo by se tvrdit, že vzdálenost od Spojených států je klíčovým prvkem, který vysvětluje vysokou emigrační míru z těchto zemí. Domníváme se však, že skutečnost je mnohem složitější. Migrační rozhodnutí kvalifikovaných pracovníků pravděpodobně bude méně závislá na vzdálenosti. Zdá se také, že některé africké země vykazují vysokou míru kvalifikované migrace. Míra kvalifikované migrace přesahuje 50% v pěti afrických zemích (67,5% v Kapverdách, 63,3% v Gambii, 55,9% v Seychelách, 56,2% na Mauriciu a 52,5% v Sierra Leone). S výjimkou malých zemí (populace pod 5 milionů) se zdůrazňuje význam úniku mozků z Afriky a Střední Ameriky. Na západním a východním pobřeží Afriky se v zemích jako Ghana, Mozambik, Sierra Leone, Keňa, Uganda, Angola a Somálsko vyskytují obrovské míry emigrace. V Asii jsou nejvíce postiženými zeměmi Laoská lidově demokratická republika, Srí Lanka, Hongkong (Čína), Vietnam, Afghánistán a Kambodža. Pokud jde o Evropu, míra emigrace je zvláště silná v Portugalsku, na Slovensku a ve Spojeném království. (Özden, 2006)

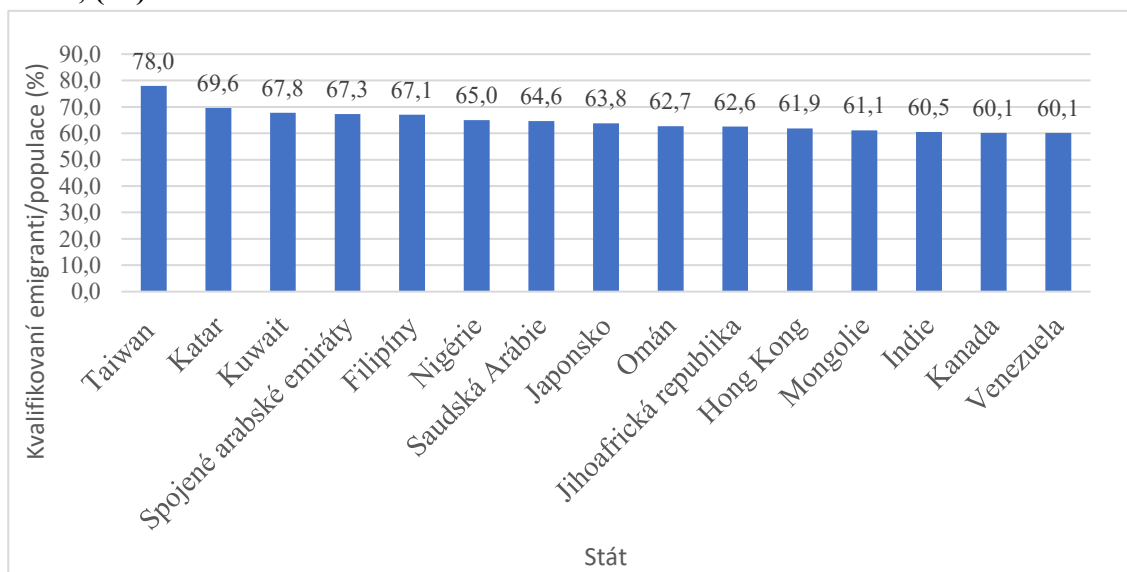
Graf 4.5 Poměr emigrantů ke vzdělané pracovní síle, rok 2000 (%)

Zdroj: Özden (2006), vlastní zpracování

Pokud jde o podíl kvalifikovaných emigrantů na celkové emigrační populaci (graf 4.6), nejvyšší míry emigrantů jsou zaznamenávány v zemích Perského zálivu, kde je míra úniku mozků spíše nízká (například v Kataru, Ománu, Spojených arabských emirátech, Bahrajnu a Kuvajtu), v některých zemích s vysokými příjmy (například na Taiwanu, v Japonsku, Hongkongu, Kanadě a Izraeli) a v několika afrických zemích (včetně Nigérie, Svazijska a Zambie). (Özden, 2006)

Graf 4.6 Podíl kvalifikovaných emigrantů na celkové emigrační populaci, rok 2000, (%)

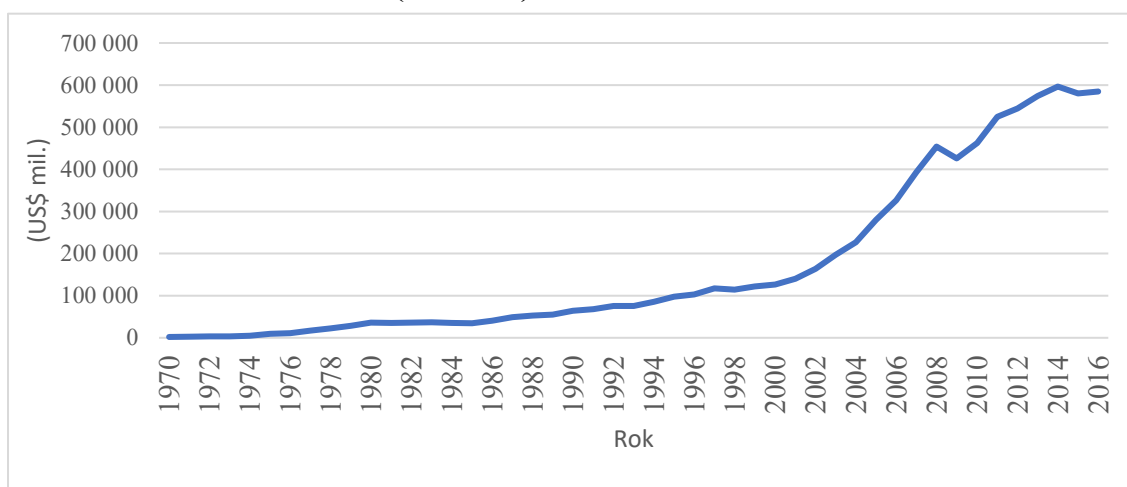

Zdroj: Özden (2006), vlastní zpracování

4.2 Vývoj remitencí

Nejpoužívanější údaje ohledně remitencí jsou sestavovány podle Světové banky. Čísla obsahují odhady ročních globálních převodů od roku 1970 až po současnost. Celkové převody finančních prostředků rostou (v reálných hodnotách) z necelých 2 miliard v roce 1970 na téměř 600 miliard v roce 2016. Jediný pokles ve velikosti remitencí nastal v roce 2009 a to v důsledku globální finanční krize, ale jinak se jejich hodnota trvale zvyšovala (graf 4.7). Nelze opomenout, že do těchto údajů se zahrnují remittance zasílané pouze formální cestou. Hodnoty tedy nejsou zcela odpovídající skutečnosti.

Graf 4.7 Velikost remitencí (US\$ mil.)

Zdroj: World Bank (2017), vlastní zpracování

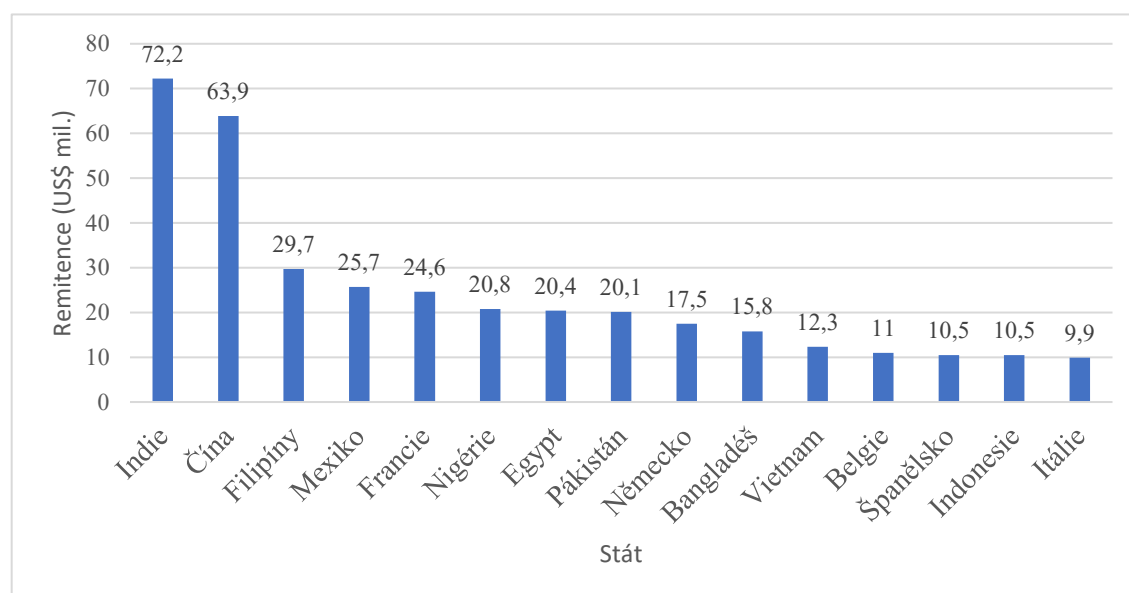
Podle Bansak a kolektiv (2015) jsou remittance klíčovým faktorem při „*stěhování lidí z chudoby a zvyšování životního minima*“. Ve studii 71 rozvojových zemích bylo prokázáno, že zvýšení remitencí o 10 procent způsobuje pokles 3,5 procenta podílu obyvatelstva žijících v chudobě. Obyvatelstvo za hranicí chudoby je definováno jako: osoby, žijící za méně než 1 dolar na den. Poukazuje se na to, jak mezinárodní migrace a remittance výrazně snižují úroveň, hloubku a vážnost chudoby v rozvojovém světě. Převody finančních prostředků vynaložených na spotřebu jsou vynaloženy na opravdové potřeby, nikoli na luxusní statky. Například v Mexiku je 80 procent remitencí vynaložených na potraviny, oblečení, zdravotní péči, dopravu, vzdělání a bydlení. V Albánii domácnosti, které žijí z remitencí utrací více za zboží dlouhodobé spotřeby, ale méně za jídlo v porovnání s domácnostmi, které nedostávají převody žádné.

4.2.1 Konkrétní hodnoty remitencí

Údaje o velikosti zasílaných a přijímaných remitencí zveřejňuje každoročně Světová banka. Stejně jako u migrace, je potřeba si zdůraznit, jaké země přijímají a odesílají své finanční prostředky nejvíce.

Země s největším příjmem remitencí v roce 2015 byla Indie (graf 4.8), která touto formou získala 72,2 bilionů dolarů. Následuje Čína s příjmem 63,9 bilionů dolarů. V závěsu jsou Filipíny s přijatými remitencemi okolo 30 bilionů dolarů. Z Evropských zemí se mezi prvními patnácti zeměmi objevila Francie, která přijala 24,6 bilionů dolarů. Následně Německo s 17,5 biliony dolarů. Podstatné je také Belgie, Španělsko a Itálie. Ve většině případů tyto země s největším příjmem remitencí nejsou překvapivé. Jak se ukázalo, jedná se většinou o země, které mají nejvíce emigrantů (Indie, Čína, Mexiko aj.).

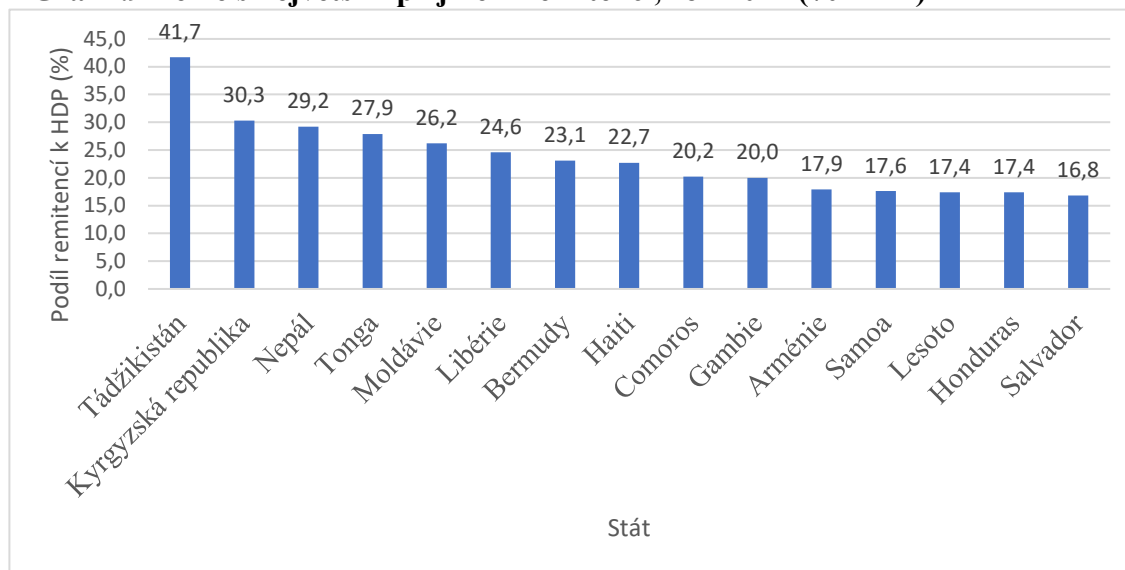
Graf 4.8 Země s největším příjmem remitencí, rok 2015 (US\$ bil.)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

Je podstatné znát tyto hodnoty také v poměru k HDP dané přijímající země. Není překvapením, že na předních příčkách se objevují malé rozvíjející se ekonomiky, které mají tendenci projevovat závislost na remitencích (graf 4.9). V roce 2014 představovaly přijaté remittance 42 % HDP v Tádžikistánu, následně 30 % HDP v Kyrgyzské republice, 29 % HDP v Nepálu. Z Evropských zemí se vysoko umístila Moldávie. V Moldávii představují přijaté remittance 26,2 % HDP. Podle některých definic patří mezi Evropské země také Arménie, která přijímá remittance v podobě 17,9 % jejího HDP.

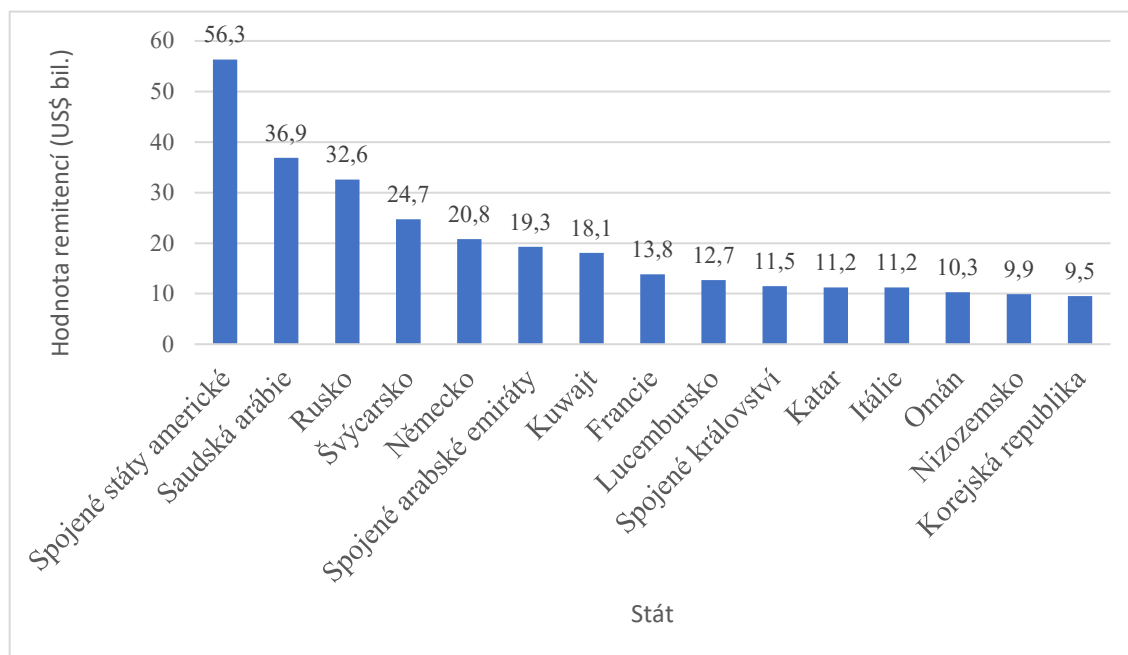
Graf 4.9 Země s největším příjmem remitencí, rok 2014 (% HDP)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

Ani u zemí s nejvyššími odchozími remitencemi nedochází k překvapení. V roce 2014 se staly Spojené státy americké největším odesílatelem remitencí (graf 4.10). Hodnota zaslaných remitencí se zde nacházela nad 55 biliony dolarů za rok. Následovala Saudská Arábie s 36,9 biliony dolarů ročně. Významnou zemí v zasílání remitencí je Švýcarsko, ze kterého v roce 2014 plynulo 24,7 bilionů dolarů. Mezi další významné, evropské země s nejvyššími odchozími remitencemi spadá Rusko (32,6 bilionů), Německo (20,8 bilionů), Francie (13,8 bilionů), Lucembursko (12,7 bilionů), Spojené Království (11,5 bilionů), Itálie (11,2 bilionů) a Nizozemsko s odchozími 9,9 biliony dolarů. Z tohoto grafu nám vyplývá, že jsou evropské země velmi významné v oblasti remitencí. I přesto, že se v takovéto míře nezobrazují v zemích s největší imigrací, objevují se mezi zeměmi s nejvyššími odchozími remitencemi. V závěru to závisí na příjmech v daných zemích. Příjem imigranta ve Švýcarsku je vyšší než příjem imigranta ve Španělsku. Proto se Španělsko nevyskytuje ve výsledném grafu s nejvyššími odchozími remitencemi, a to i přesto, že je Španělsko významná země z pohledu přistěhovalých osob.

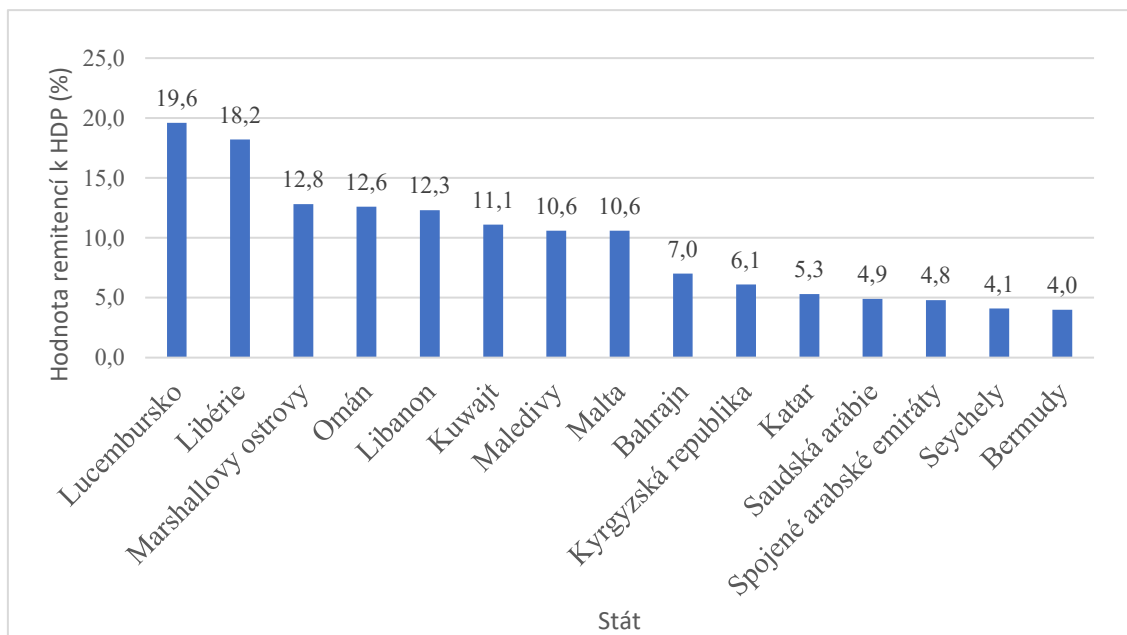
Graf 4.10 Země s nejvyššími odchozími remitencemi, rok 2014 (US\$ bil.)

Zdroj: Světová banka (2017), vlastní zpracování

I u zemí s nejvyššími odchozími remitencemi je podstatné znát tyto hodnoty v % HDP daných zemí (graf 4.11). Na první příčce za rok 2014 se nachází Lucembursko s 19,6 % HDP. V závěsu je Libérie, která zasílá remittance ve velikosti 18,2 % svého HDP. Následují země jako Marshallovy ostrovy (12,8 % HDP), Omán (12,6 % HDP) a Libanon (12,3 % HDP).

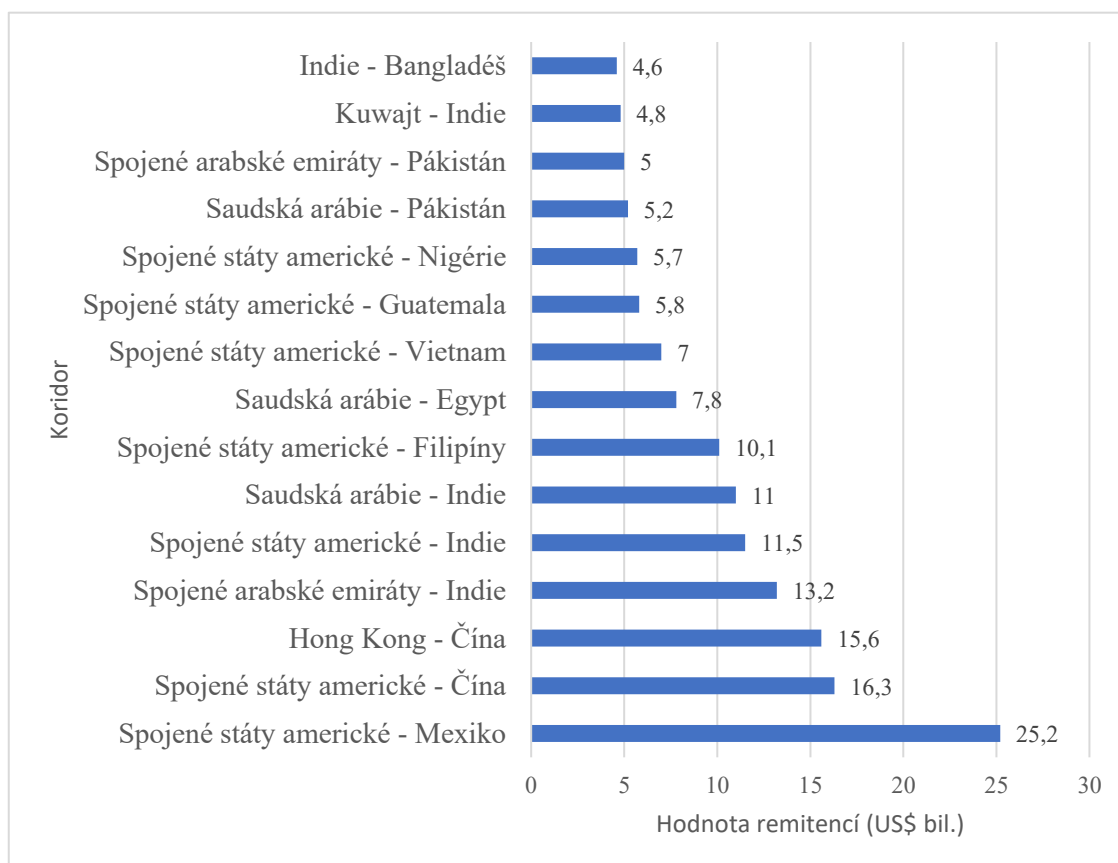
Graf 4.11 Země s nejvyššími odchozími remitencemi, rok 2014 (% HDP)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

Nejčastěji se koridory objevovaly ve spojitosti se Spojenými státy americkými (odesílatel), Saudskou Arábií (odesílatel) a Spojenými arabskými emiráty (odesílatel) (graf 4.12). Významná země je také Indie, která je nejčastěji mezi zeměmi přijímající remittance. Nejvyšší remittance mezi zeměmi jsou ve Spojených státech amerických (zasílající země) a Mexikem (přijímající země). Hodnota těchto remitencí se za rok 2015 pohybovala nad 25 biliony dolarů.

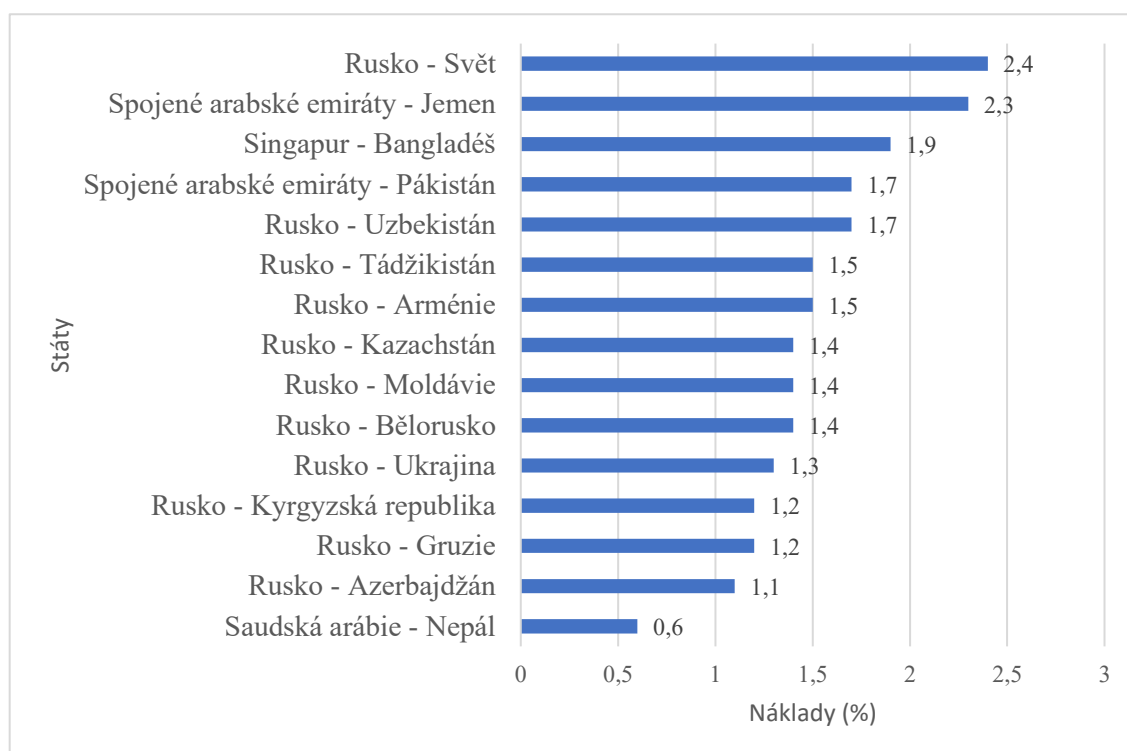
Graf 4.12 Nejvyšší remittance v koridorech, rok 2015 (US\$ bil.)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

Podstatné pro posuzování velikosti remitencí jsou také jejich náklady (graf 4.13). Nejnižší náklady na zasílání remitencí jsou mezi Saudskou Arábií (zasílající země) a Nepálem (přijímající země). Hodnota těchto nákladů za 200 dolarů činí 0,6 %. Velmi výhodnou zemí z hlediska nákladů je Rusko, které nejlevněji zasílá do Azerbajdžánu, Gruzie, Ukrajiny, Běloruska, Moldavska, Kazachstánu a do dalších zemí.

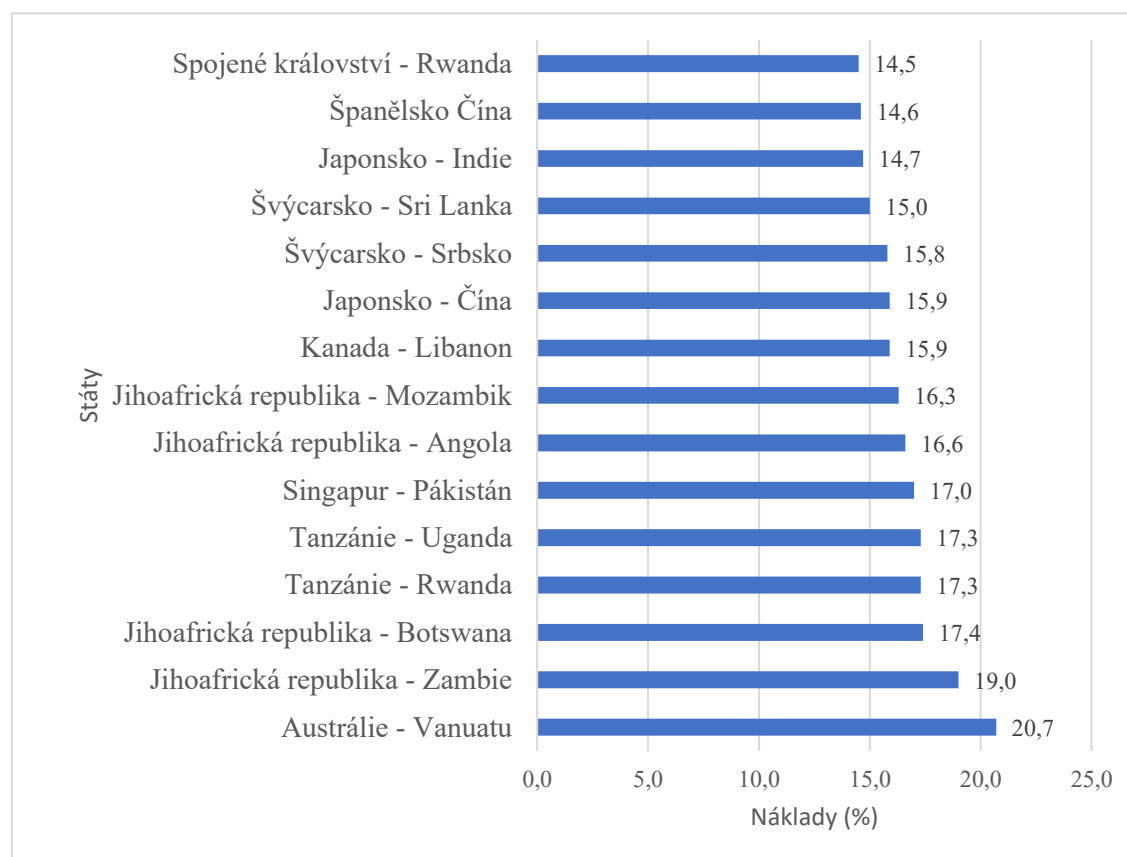
Graf 4.13 Nejnižší náklady na zaslání remitencí za 200 US\$, rok 2015 (%)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

V opačné situaci jsou nejvyšší náklady na zaslání remitencí mezi Austrálií (odesílající země) a Vanuatu (přijímající země) (graf 4.14). Náklady na remittance zde dosahují nad 20 % za 200 dolarů. Často se objevující země s vysokými odesílajícími náklady je Jihoafrická republika, ze které jsou velké náklady v zaslání do Zambie, Bostwany, Angoly, Mozambiku. V Evropě se vysoké náklady vyskytují v převodech remitencí ze Švýcarska, a to jak do Srbska, tak na Srí Lanku.

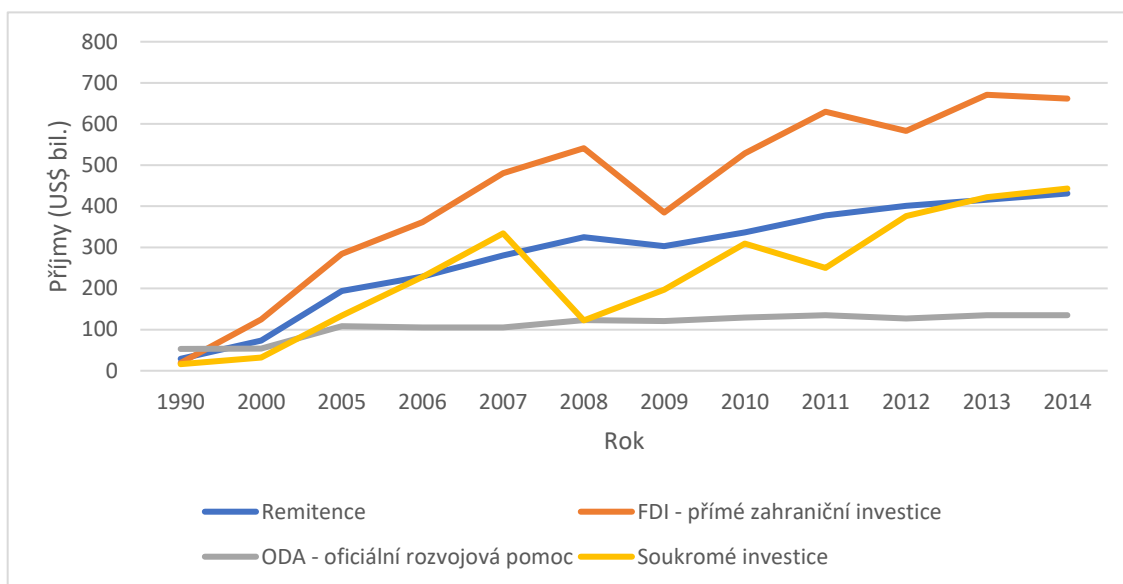
Graf 4.14 Nejvyšší náklady na zaslání remitencí za 200 US\$, rok 2015 (%)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

Remittance vyplývající z migrace představují spolehlivý, a především stabilní zdroj příjmů. Příjem prostředků z remitencí do rozvojových zemí je více než trojnásobek oficiální rozvojové pomoci (ODA) (graf 4.15). Zároveň jsou remittance nižší, než jsou přímé zahraniční investice (FDI). Remittance se neustále zvyšují, ale především ukazují svou odolnost vůči globálním vlivům, zatímco jiné druhy kapitálových toků do rozvíjejících se ekonomik výrazně reagují na kolísání úrokových sazeb ve vyspělých ekonomikách nebo také reagují na vyhlídky růstu v rozvojových zemích. Remittance jsou více stabilnější než všechny ostatní vnější toky, proto také přispívají k usměrňování výkyvů způsobených oslabením kapitálových toků do rozvojových zemí.

Graf 4.15 Srovnání remitencí s ostatními druhy příjmů, 1990 – 2014, (US\$ bil.)

Zdroj: Factbook (2016), vlastní zpracování

5 Závěr

Cílem této práce bylo zjistit, zda mají remitence vliv na hospodářský růst a ekonomický rozvoj chudých zemí. Tato skutečnost byla rozebírána ve druhé, třetí i čtvrté kapitole.

Druhá kapitola této práce shrnuje teoretickou část mezinárodní migrace. Je vysvětleno, co pojem migrace znamená a jak je chápána mezinárodní migrace. Zároveň je uvedena řada teorií, které objasňují příčiny mezinárodní migrace, a to jak v rovině mikroekonomické, tak v makroekonomické. Mezi nejčastěji používanou teorií migrace patří push-pull model. Tento model popisuje příčiny migrace pomocí negativních (push) faktorů v zemi původu, zároveň s pozitivními (pull) faktory. Existuje spousta typů migrace. Ve druhé kapitole je rozebrána migrace za vzděláním, ekonomická migrace, migrace za účelem usazení, vynucená migrace, reemigrace, migrace za prací a další. Důležitou součástí teoretické části mezinárodní migrace je také členění migrace. To probíhá z hlediska dobrovolnosti. Imigrace a emigrace mají také své ekonomické důsledky. Jedná se zejména o demografické hledisko. Významnou částí této práce je část zaměřená na integraci migrantů a na dopady migrace. Mezi dopady mezinárodní migrace lze zařadit ekonomické dopady, demografické dopady, kriminalitu cizinců, migrační politiku, veřejné mínění a jiné. Dalším teoretickým východiskem je odliv mozků. V praktické části je blíže rozebráno, jak je odliv mozků hrozbou pro rozvojové země.

V části praktické jsou pro tuto práci nejpodstatnější teoretická východiska remitencí. Definice remitencí je příliš, jednou z nich je například tvrzení, že „*remitence jsou úspory emigrantů, kteří je posílají zpět do své vlasti*“. Následně je poukázáno na to, jak je velikost remitencí podmíněna mnoha faktory, a to například osobou remitenta, ale také osobou příjemce. Důležitou součástí je zmínění oficiálních a neoficiálních cest zasílaných remitencí. Odhaduje se, že oficiálními cestami prochází pouze asi polovina všech remitencí. Neoficiální transferové cesty se používají v případě, že není dostupná oficiální cesta, nebo je oficiální cesta nedostupná kvůli vysoké ceně. Je důležité podporovat zasílání remitencí oficiální cestou, proto se v mnoha zemích směřuje k vytvoření nástrojů na podporu, a především na zvýšení remitencí. Remitence slouží k mnoha účelům. Za zmínku stojí například financování vzdělávání, zlepšení hygienických podmínek, financování zdravotní péče či financování vlastního podnikání v zemi původu.

Remittance oproti jiným finančním zdrojům nevytvářejí v zemi původu migranta žádné budoucí finanční závazky a jsou proto velmi stabilní. Pro každou zemi je příjem remitencí velmi různý. Remittance pro spoustu zemí představují zanedbatelný příjem, zatímco pro některé země jsou remittance stejně nebo dokonce vyšší, než je úroveň přímých zahraničních investic. Vliv remitencí na hospodářský růst může být velmi různý. Jsou-li remittance využívány k financování akumulace lidského kapitálu, pak práci nebo celkovou produktivitu práce, mohou zvýšit. Pokud ovšem převody finančních prostředků umožní rodině v zemi původu přestat pracovat, má to za následek snížení pracovní síly a tím působí jako brzda hospodářského růstu. Proto čistý efekt remitencí na hospodářský růst nemusí být nutně pozitivní. Převody finančních prostředků mohou za určitých podmínek podpořit ekonomický vývoj země. Pokud domácnosti utratí finanční prostředky získané pomocí remitencí u investičních aktivit, zejména u dosažení vyššího vzdělání, založení firmy, investic do zemědělské techniky, podporuje tak ekonomický vývoj země. Remittance vyplývající z migrace představují spolehlivé zdroje příjmů v době nepříznivých událostí. Příjem prostředků do rozvojových zemí je více než trojnásobek oficiální rozvojové pomoci a větší než příliv zahraničních investic. Remittance se neustále zvyšují a ukazují svou odolnost vůči globálním vlivům, zatímco jiné druhy kapitálových toků plynoucích do rozvíjejících se ekonomik výrazně reagují na kolísání úrokových sazeb ve vyspělých ekonomikách nebo na vyhlídky růstu v rozvojových zemích. Malé rozvíjející se ekonomiky mají tendenci projevovat závislost na remitencích a potřebu zlepšit svůj lidský kapitál, aby se izolovaly před vnějšími turbulencemi.

Empirická literatura ukázala, že počet migrantů v posledních několika letech rychle vzrostl, a to z mnoha různých důvodů. Například kvůli pracovním příležitostem, nedostatku pracovních sil v důsledku poklesu porodnosti, ale také kvůli vnitřním konfliktům a válkám, přírodním katastrofám, kvůli změnám klimatu a z mnoha dalších důvodů. Podle nejnovějších odhadů vyplácejí migranti příjmy zpět svým rodinám ve velikosti 600 miliard dolarů, z toho plyne do rozvojových zemí 441 miliard dolarů ročně. Tyto peněžní příjmy představují více než 10 % hrubého domácího produktu v přibližně 25 rozvojových zemích a vedou především ke zvýšení investic do zdravotnictví, školství, ale také do malých podniků. Skutečná velikost remitencí, včetně neregistrovaných toků prostřednictvím formálních a neformálních kanálů, se považuje za podstatně větší. Sběr dat není úplný. Některé centrální banky používají údaje o úhradách vykázané komerčními

bankami, avšak ty adekvátně nezachycují toky prostřednictvím operátorů převodů peněz, pošt a nově vzniklých kanálů, například převodů mobilních peněz. Zároveň bývají data zastaralá. Mezi nejsložitější aspekt sledování údajů o remitencích jsou odhady neformálních toků. Jedním ze způsobů, jak odhadnout skutečnou velikost remitencí je provést průzkumy odesílateľů a příjemců. Je důležité znát skutečnost, jaký je počet vzdělaných emigrantů. Nejvíce jich pochází z Evropy, Jižní a Východní Asie a v menší míře také ze Střední Ameriky a Mexika. Tito emigranti jsou soustředěni v několika cílových zemích, přibližně polovina žije ve Spojených státech amerických.

Existuje velká debata o úloze remitencí na proces hospodářského rozvoje rozvojových zemí. Zastánci remitencí předpokládají, že finanční prostředky pomáhají zlepšit životní úroveň příjemců a podporují investice domácností do vzdělávání a zdravotní péče. Z negativního pohledu vyplývá, že přijaté peníze mohou způsobit inflaci a snížit motivaci příjemců k práci, což je škodlivé pro hospodářský růst. Důležitou součástí jsou remittance zasílané k rozvoji podnikání. Migrant investuje do své země tím, že požádá člena své rodiny, aby v jeho zájmu zajistil investiční projekt. Na oplátku migrant nabídne rodinnému příslušníkovi určitý peněžní převod. V tomto rámci jsou remittance dvěma různými toky, a to tokem kapitálu a také tokem transferu příjmu. V tomto důsledku jsou remittance nejen kompenzační, ale také motivující. Další významní ekonomové upozorňují na to, že remittance mohou mít také negativní vliv na hospodářský růst. Příjemci mohou snížit svou účast na pracovní síle nebo úsporách a omezují tím své úsilí o hledání práce, investují do rizikovějších investičních projektů, nebo po vzoru blízké osoby, emigrují také. Remitencím ovšem nelze upřít jejich stabilitu. Převody finančních prostředků se staly spolehlivějším zdrojem cizí měny než ostatní kapitálové toky do rozvojových zemí. Prokázalo se, že remittance přímo ovlivňují chudobu zvýšením příjmů domácností. Ovšem toto snížení je pouze nepatrné.

Z údajů ze Světové banky si lze ověřit, jak počet migrujících osob neustále roste. Země s největším přílivem migrantů jsou bezesporu Spojené státy americké. Země s nejvyšší mírou emigrace je Indie, ale v závěsu jsou další Asijské země. Pro správné vnímání remitencí je podstatné znát, odkud a kam se migranti nejvíce stěhují. Největší koridor ve stěhování probíhá mezi Mexikem a Spojenými státy americkými. Pokud jde o migraci kvalifikovaných pracovníků, první příčku obsadilo Spojené království.

V roce 2015 byly nejvýznamnějšími příjemci zaznamenaných remitencí Indie, Čína, Filipíny, Mexiko a Francie. Hlavním zdrojem remitencí jsou země s vysokými příjmy. Zdaleka největším zdrojem jsou Spojené státy americké. Druhým největším zdrojem remitencí je Saudská Arábie, následuje Rusko, Švýcarsko, Německo, Spojené arabské emiráty a Kuvajt. Zároveň se musí počítat také s náklady na remittance. Ty jsou nejvyšší v subsaharské Africe a v tichomořských ostrovních zemích. Průměrná cena nákladů za zasílání remitencí se v roce 2015 pohybovala okolo 8 procent. Poslední část práce je zaměřená na srovnání remitencí s ostatními druhy příjmů. Ukázalo se, že výrazně nejvyšším příjmem rozvojových zemí jsou sice přímé zahraniční investice, avšak remittance plní úlohu nejstabilnějšího příjmu.

Zda jsou remittance opravdu přínosné zůstává otázkou i nadále. I přes výraznou finanční pomoc rozvojovým zemím, záleží vždy především na odesílateli a příjemci, jak se k peněžním převodům postaví. Remittance, jak se v práci prokázalo, mohou mít pozitivní i negativní vliv na hospodářský růst a ekonomický rozvoj země.

Seznam použité literatury

a) odborná kniha

ADAMCOVÁ, Lenka a Tereza NĚMEČKOVÁ a kol. *Rozvojová ekonomika*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2009. ISBN 978-80-245-1515-1.

ANTOŠOVÁ, Naděžda. *Globalizace a mezinárodní organizace*. Ostrava: VŠB - TUO, Ekonomická fakulta, 2007. ISBN 978-80-248-1463-6.

BANSACK, C., N. SIMPSON and M. ZAVODNY. *The economics of immigration*. New York: Routledge, 2015. ISBN: 978-0415747066.

CIHELKOVÁ, Eva a kol. *Světová ekonomika: Nové jevy a perspektivy*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck. s. 319, 2001. ISBN 80-7179-455-4.

DOCQUIER, F., H. RAPOPORT and S. SALOMONE. *Remittances, migrants' education and immigration policy: Theory and evidence from bilateral data*. Regional Science and Urban Economics. September 2012, č. 42, vyd. 5, s. 817-828. ISSN: 0166-0462.

DRBOHLAV, Dušan a kol. *Migrace a (i)migranti v Česku: kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2010. ISBN 978-80-7419-039-1.

JENÍČEK, Vladimír. *Globalizace světového hospodářství*. Praha: C. H. Beck, 2002. ISBN 80-7179-787-1.

STOJANOV, Robert; NOVOSÁK, Jiří. *Migrace místo pomoci? remittance a cirkulace mozků jako nástroje rozvoje*. Mezinárodní vztahy, 2008. s. 38-77. ISSN 0323-1844.

THANH, Le. *Remittances for Economic Development: the Investment Perspective [online]*. 2011 ISSN 1833-4474 [cit. 2017-04-10]. Dostupné z: <http://www.uq.edu.au/economics/mrg/4411.pdf>

b) článek v odborném časopise

ADAMS, Richard H. Jr. a John PAGE. International Migration, Remittances and Poverty in Developing Countries. *World Bank Policy Research Working Paper* [online]. December 2003, č. 3179, s. 37 [cit. 2017-04-22]. Dostupný z:

<http://documents.worldbank.org/curated/en/991781468779406427/International-migration-remittances-and-poverty-in-developing-countries>

ADAMS, Richard, Alfredo CUECUECHA and John PAGE. *Remittances, Consumption and Investment in Ghana [online]*. The World Bank, 2008. [cit. 2017-04-03]. Dostupný z:

<https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/6430/wps4515.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

ANGHEL, Remus. G., Matloob. PIRACHA and Teresa RANDAZZO. Migrants' Remittances: Channelling Globalization. *IZA working paper [online]*. 2015, č. 9516 [cit. 2017-03-22]. Dostupný z: <http://ftp.iza.org/dp9516.pdf>

De HASS, Hein. *International Migration, Remittances and Development: myths and facts. Third World Quarterly [online]*. December 2005, vol. 26, no. 8, s. 1243 – 1258 [cit. 2017-03-21]. Dostupný z: http://www0.gsb.columbia.edu/ipd/pub/de_Haas_2005_TWQMcKenzie, D., H. Rapoport. 2006..pdf

HENIG, David. *Migrace. Přehledová studie [online]*. 2007, no. 9, s. 10 [cit. 2017-02-13]. Dostupný z: <http://docplayer.cz/2175212-Migrace-david-henig-prehledove-studie-07-9.html>

McKenzie, David and Hillel Rapoport. *Network effects and the dynamics of migration and inequality: theory and evidence from Mexico*. Stanford University [online]. 2002. [cit. 2017-04-13]. Dostupný z: http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/Network_effects_and_the_dynamics_of.pdf

Migration and remittances. *Factbook 2016 [online]*. Washington, D.C. : The World Bank, 2017. [cit. 2017-04-15]. ISBN 978-0-230-23904-3. Dostupný z: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/23743>.

LEVITT, P . Social Remittances: Migration Driven Local-Level Forms of Cultural Diffusion. *International Migration Review* 32. 1998, č. 4, s. 926-948

Migration and remittances. *Factbook 2011 [online]*. Washington, D.C. : The World Bank, 2017. [cit. 2017-04-15]. ISBN 978-0-230-23904-3. Dostupný z:

<http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>

ÖZDEN, Çağlar; SCHIFF, Maurice. *International Migration, Remittances & the Brain Drain*. The World Bank, 2006. s. 274. [cit. 2017-03-21]. ISBN 0-8213-6372-7. Dostupný z:

http://www.ime.gob.mx/investigaciones/2006/estudios/migracion/inter_migration_remittances.pdf

RATHA, Dilip and Sanket MOHAPATRA. *Outlook for Remittance Flows 2010-11. Migration and Development Brief [online]*. No. 12, s. 18, 2010. [cit. 2017-02-21]. Dostupný z: <http://siteresources.worldbank.org/INTPROSPECTS/Resources/334934-1110315015165/MigrationAndDevelopmentBrief12.pdf>

VAN DALEN, Hendrik P., G. GROENEWOLD, and T. FOKKEMA. *Remittances and their Effect on Emigration Intentions in Egypt, Morocco and Turkey [online]*. Tinbergen institute Discussion Paper, 2005. [cit. 2017-03-26]. Dostupné z: <http://repub.eur.nl/res/pub/6591/2005-0301.pdf>.

c) elektronické dokumenty a ostatní

RATHA, Dilip. *Understanding the Importance of Remittances [online]*. 2004, s. 2 [cit. 2017-02-15]. Dostupný z:

<http://www.migrationpolicy.org/article/understanding-importance-remittances>

WORLD BANK, 2017. *Migration and remittance data. Migration and Remittance. World Bank, [online]*. Dostupný z: <http://www.worldbank.org/en/topic/migrationremittancesdiasporaissues/brief/migration-remittances-data>

Seznam zkratek

FDI – přímé zahraniční investice

HDP – hrubý domácí produkt

MMF – Mezinárodní měnový fond

ODA – Oficiální rozvojová pomoc

OECD – Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj

OSN – Organizace spojených národů

UNHCR – Úřad Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky

USD – americký dolar

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou (bakalářskou) práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, diplomovou (bakalářskou) práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že diplomová (bakalářská) práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího diplomové (bakalářské) práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o diplomové (bakalářské) práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, diplomovou (bakalářskou) práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 5. května 2014

Silvie Šustková

Silvie Šustková